

**Univerzitet Singidunum
Poslovni fakultet u Beogradu**

DIPLOMSKI RAD

**Tema :
Osnivanje i razvoj Evropske Unije**

**Profesor-mentor:
Prof. Dr Gordana Ilić-Gasmi**

**Student:
Sanja Vasiljević
Br. indeksa:**

Mart, 2010.

S A D R Ź A J

UVOD	4
1.1 ISTORIJA IDEJE EVROPSKOG UJEDINJENJA.....	4
1.2 IDEJA EVROPSKOG UJEDINJENJA POSLE PRVOG SVETSKOG RATA	5
2 SAVREMENE RAZVOJNE FAZE	7
2.1 MARŠALOV PLAN.....	7
2.2 STVARANJE BENELUKSA	7
2.3 STVARANJE ZAPADNOEVROPSKE UNIJE	7
2.4 HAŠKA KONFERENCIJA.....	7
2.5 ŠUMANOV PLAN.....	8
2.6 RIMSKI UGOVORI.....	9
2.7 OD EVROPSKE EKONOMSKE ZAJEDNICE DO EVROPSKE UNIJE	10
3 JEDINSTVENI EVROPSKI AKT	10
3.1 STVARANJE EVROPSKE UNIJE – ugovor u Maastrichtu	11
3.2 Ugovor iz Nice.....	13
3.3 Amsterdamski ugovor.....	13
3.4 Lisabonski ugovor	14
3.5 Ustav EU	14
3.6 OSTALI UGOVORNI IZVORI.....	15
4 AKTI INSTITUCIJA EVROPSKE UNIJE	16
6.1 Lisabonski ugovor	19
6.2 Razlike između Nice i Lisabona	21
6.3 Komunitarni metod	23
6.4 Promene u carinskoj tarifi	24
6.5 Jedinstvena carinska deklaracija.....	24
6.5.1 Komunitarno pravo.....	25
6.5.2 Komunitarni segment – prvi stub saradnje	27
6.5.3 Supsidijarnost.....	28
6.5.4 Komunitarni segment	29
6.5.5 Izmene u Lisabonskom ugovoru	29
6.6 CILJEVI EVROPSKE UNIJE.....	33
6.7 NAČELA NA KOJIMA SE ZASNIVA EVROPSKA UNIJA.....	34
7 INSTITUCIONALNA STRUKTURA EVROPSKE UNIJE.....	34
7.1 ZAJEDNIČKE POLITIKE	36
7.2 ZONA SLOBODNE TROVINE.....	36
7.2.1 CARINSKA UNIJA	36
7.2.2 ZAJEDNIČKO TRŽIŠTE.....	36
7.2.3 ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA	37
7.2.4 EVROPSKA MONETARNA UNIJA.....	37

7.2.5	REGIONALNA POLITIKA	37
7.2.6	BUDŽET I BUDŽETSKA POLITIKA.....	37
7.2.7	ZAJEDNIČKA SPOLJNA I BEZBEDNOSNA POLITIKA.....	37
7.2.8	OSTALE ZAJEDNIČKE POLITIKE	38
8	PROCESI ŠIRENJA EVROPSKE UNIJE.....	38
8.1	USLOVI PROŠIRENJA	38
8.2	POSTURAK PROŠIRENJA	39
8.2.1	KRUGOVI PROŠIRENJA EVROPSKE UNIJE.....	39
	ZAKLJUČAK O TEMI.....	42
9	PRILOZI	43
9.1	SKRAĆENICE KOJE SE KORISTE U EVROPSKOJ UNIJI	50
	LITERATURA	52

APSTRAKT

Koncept organizacije zajedničkog života na kontinentu koji bi mogao da nadživi nacionalne antagonizme, predstavlja ideju koja je bila u osnovi nastanka današnje Evropske unije. Kao početak integracija evropskih država smatra se 9. maj 1950. godine, kada je Robert Šuman dao predlog za stvaranje nadnacionalne organizacije koja bi bila odgovorna za proizvodnju uglja i čelika, da bi se njegov preglog 18. aprila 1957. realizovao i nastala je Evropska zajednica za uglj i čelik. Jezgro Evropske unije začeto je „Rimskim ugovorima” o osnivanju Evropske ekonomske zajednice i Evropske zajednice za atomsku energiju 1957. godine, koje su se formalno spojile u Evropsku ekonomsku zajednicu 1. jula 1967, a zatim je preko „Jedinstvenog evropskog akta” 1986. godine politička integracija krunisana „Mastrihtskim ugovorom” 7. februara 1992. godine kada je donet „Ugovor o Evropskoj uniji” (Ugovor iz Mastrihta stupio je na snagu 1. novembra 1993. i tada je osnovana Evropska unija). „Ugovorom iz Amsterdama” od 17. juna 1997. godine (stupio na snagu 1. maja 1999), izvršene su izvesne reforme u Uniji sa ciljem jačanja saradnje i pojednostavljenja sistema Evropske unije.

UVOD

Ideja o Evropi kao kulturnoj i politički jedinstvenoj teritoriji pojavila se mnogo pre dvadesetog veka. Mnogi pojedinci su je oblikovali na različite načine i sa različitim ciljevima, ali je ona dugo postojala kao utopija koja nije mogla da se primeni zbog trenutnog poretka u Evropi. U ulozi hegemonu, kako političkog tako i ekonomskog, smenjivale su se velike sile, kao što su Francuska, Engleska, Austro-Ugarska, pa se ideja o ujedinjenoj Evropi gubila zbog sukoba ili se nacionalizovala, što je slučaj u ekspanzionističkoj politici Napoleona Bonaparte. Potreba za uspostavljanjem unutrašnjeg mira u Evropi dovela je do jačanja zamisli o ujedinjenoj Evropi i do pojave organizovanog propagiranja te zamisli, pa čak i do udruživanja pokreta za ujedinjenje Evrope iz raznih zemalja. Međutim, tek sa sazrevanjem političke svesti, usled dva svetska rata koja su donela velika razaranja i degradaciju dotadašnjih odnosa u svetu uopšte, dolazi do ozbiljnijeg stava prema stvaranju jednog vida ujedinjenja u Evropi. Naravno, integrisanje evropskih država je proces koji je spor i nimalo jednostavan, te on i dalje traje menjajući svoj obim i značenje svake godine.

1.1 ISTORIJA IDEJE EVROPSKOG UJEDINJENJA

Ideja evropskog ujedinjenja nije novijeg datuma i ne vezuje se samo za drugu polovinu dvadesetog veka. Mnogo ranije su postojali razlozi za različite koncepcije o međusobnom povezivanju zapadnoevropskih zemalja. Ti razlozi su bili različite prirode: strateški, interesni, istorijski, itd.

Već od šesnaestog veka se javlja zamisao u vezi sa povezivanjem nekih zemalja Evrope. Kao prvi značajni predstavnik i protagonista ideje o stvaranju *zajednice država čuvara evropskog mira* bio je francuski vojvoda Maskimilijan de Sali. On je smatrao da evropsku federaciju bi trebalo da čine hrišćanske republike i njih bi u zaštiti mira predvodila Francuska.

Francuz demokratske orijentacije i protivnik apsolutizma kralja Luja XIV, Sent Pjer je autor ideje o federativnoj zajednici suverenih država. Njegov doprinos se ogleda u jednom njegovom projektu *Evropske Republike* koji treba da čini stabilna Alijansa država sa svojim organima kao što bi bio savezni parlament ili savezni kongres.

Razvoju ideje evropskog ujedinjenja su doprineli Šarl Moneskje i Žan Žak Ruso. U svom spisu pod naslovom *Razmišljanja o evropskoj univerzalnoj monarhiji* (1734. godine štampan), Monteskje razmatra ideju univerzalnog evropskog ujedinjenja. Rusoov rukopis *O federaciji kao sredstvu koje kombinuje korist malih republika sa velikim državama*, posvećen je ideji i stvaranju neke vrste evropske federativne asocijacije.

U XVIII veku nemački filozof Imanuel Kant u svom spisu *Ka stalnom miru* (napisan 1795. godine) iznosi koncepciju jedne federalno organizovane Evrope republikanskih država koja treba da se temelji na dve osnovna principa:

1. Građanski ustav u svakoj državi treba da bude republikanski,
2. Međunarodno pravo treba da se zasniva na federalizmu slobodnih država.

Godine 1814. poznati socijal-utopista Sen-Simon je osmislio originalnu koncepciju normativnog uređenja jedne evropske zajednice sa supranacionalnim parlamentom. On u svojoj brošuri *Reorganizacija evropskog društva* ističe ideju o jednoj „opštoj moći” koja je u stanju da ostvari napredak „evropskog zajedništva”.¹

Francuski književnik, predstavnik romantizma i aktivan političar Viktor Igo (Viktor Hugo) bio je jedan od zagovornika „ideje evropejstva”, odnosno ideje evropskog zajedništva i kohezije, koja je posle samo dva veka dobila odgovarajuću socijalno- kulturnu težinu i realno političko ubeđenje. Godine 1855. Viktor Igo je pisao: „*Naš kontinent će biti država jednog naroda. Neće biti granica ni carine, ni zabrana, biće samo slobodnog protoka robe i ljudi.*”²

1.2 IDEJA EVROPSKOG UJEDINJENJA POSLE PRVOG SVETSKOG RATA

Dvadesetih godina XX veka, nakon okončanja Prvog svetskog rata ideja evropskog ujedinjenja dobila je jednu novu dimenziju. Naime, Evropa, iznurena dugotrajnim ratom, tražila je način da obezbedi mir za duži period, i tako se javila ideja o stvaranju *svetske mirovne organizacije*. Tako je osnovano *Društvo naroda (Liga naroda)* 1919. godine Pariskim ugovorima, a inicijator je bio američki predsednik Vudro Vilson (Woodrow Wilson), dobitnik Nobelove nagrade za mir. Osnovni zadatak *Društva*, kao vojnog pakta za održanje novonastalog teritorijalnog poretka, bio je očuvanje mira, kolektivne bezbednosti i nezavisnosti njegovih članica. Kako *Društvo* nije imalo efikasne instrumente da sprovede svoja načela, njegovo dejstvo više je imalo moralni nego stvarni efekat.

Paralelno uz *Društvo naroda* rađa se *Panevropski pokret* čiji je osnivač austrijski grof Kudenhof-Kalergi (Coudenhove-Kalergi), autor manifesta *Paneuropa*, objavljenog 1923. godine u Beču, u kome je predložio stvaranje „Sjedinjenih Evropskih država”, po ugledu na Sjedinjene Američke Države. Posle objavljivanja ovog manifesta, Kalergi je organizovao *Panevropski kongres* u Beču 1926. godine na kome je izneo svoje proevropske ideje, kao što su: evropska organizacije država po uzoru na Sjedinjene Američke Države, ravnopravnost nacionalnih država (i prethodno prevazilaženje nemačko-francuske konfrontacije), pouzdane garancije za državne granice, sklapanje saveza sa Rusijom, i konačno, stvaranje carinske unije i jedinstvenog privrednog područja. Na zasedanju Skupštine *Lige naroda* u Ženevi 5. septembra 1929. godine, francuski ministar spoljih poslova i zagovornik ideje *federalizovane evropske unije*, Aristid Brijan (Aristide Briand) i nemački ministar Gustav Streseman (Gustav Stresemann) su predložili stvaranje Evropske unije. Međutim, postojali mnogi problemi koi su osporavali ovu ideju, pre svega ekonomske i političke prirode. Izbijanje Velike ekonomske krize, jake nacionalne tenzije, strah od

¹ Izvor: Stepanov R., Despotović Lj., 2002, *Evropska unija – nastanak, institucije, pravo, NATO*, Stylos, Novi Sad, strana 9

² Izvor: Stepanov R., Despotović Lj., 2002, *Evropska unija – nastanak, institucije, pravo, NATO*, Stylos, Novi Sad, strana 10.

jačanja francuskog hegemonizma, učinile su ideju o jačanju saradnje i miroljubivom ujedinjavanju evropskih država neostvarljivom.³

Drugi svetski rat i nacionalsocijalizam presecaju za izvesno vreme ideje ujedinjenja evropskih država. Uprkos tome, u takvoj ratnoj klimi, nemački sveštenik Hans Šenfeld (Hans Schönfeld) je promovisao program nemačke opozicije za Nemačku i Evropu

31. maja 1942. godine, u kojem se zalaže za *evropski savez država slobodnih nacija sa zajedničkom vladom i učešćem Velike Britanije, Poljske i „Češke nacije”*. Članovi Pokreta otpora u Francuskoj, Belgiji i Holandiji su delili ubeđenje da *zajednička Evropa bi trebalo da bude zasnovana na principu dobrovoljnog davanja pristanka svih evropskih naroda*.

EVROPA POSLE 1945.

Svoju pravu i ozbiljnu realizaciju ideja evropskog ujedinjenja dobija tek posle Drugog svetskog rata, odnosno krajem četrdesetih i početkom pedesetih godina XX veka. Naime, rat je ispraznio institucionalne veze koje su ranije postojale među zemljama i uklonio i ono malo međunarodnih ustanova i organizacija, a posleratno raspoloženje među političarima relevantnih zemalja bilo je da se, ne samo obnovi ono što je ranije postojalo, nego da se uspostave nove ustanove i programi. Period od 1945-1950 u razvoju Evropske unije odvija se delom u okolnostima začetka hladnog rata, kada raste velika politička i vojna napetost između Istoka i Zapada, tj. između Zapadne Evrope i Sjedinjenih Američkih Država, s jedne strane, i SSSR-a i članica socijalističkog bloka, na suprotnoj strani.

Nastojanje jednog broja zemalja Zapadne Evrope da definiše i odredi osnovne zone zajedničkog interesa i čvršćeg međudržavnog povezivanja, bilo je višestruko motivisano. Prvo, velikim delovima Evrope posle ratnih razaranja bila je neophodna ekonomska obnova; u taj proces obnove bi trebalo da se uključi veći broj zemalja. Drugo, težilo se učvršćivanju bezbednosnih, političkih i ekonomskih interesa Zapada u mirnodopskom periodu koji je sledio, u odnosu na sovjetsku opasnost. Treće, nove institucije bi trebalo da predstavljaju mehanizme odbrane, međusobne saradnje i prevencije eventualno novih sukoba. Godine 1946. britanski premijer Winston Čerčil (Winston Churchill) je predložio osnivanje *Sjedinjenih evropskih država*, i tom prilikom je na Univerzitetu u Zirihu izjavio: „*Prvi korak u ponovnom osnivanju evropske porodice mora biti partnerstvo između Francuske i Nemačke. Samo na taj način Francuska može ponovo preuzeti moralno vođstvo Evrope. Nema oživljavanja Evrope bez duhovno snažne Francuske i duhovno snažne Nemačke. Struktura Sjedinjenih evropskih država, ako će biti solidno i pravilno izgrađena, smanjiće važnost materijalne snage pojedinih država. Manje države biće jednako vredne kao i velike i gradiće svoje dostojanstvo na doprinosima zajedničkom cilju.*”⁴

³ Izvor: Kragulj D., Milićević D., 2005, *Ekonomija – Uvod u ekonomsku analizu, mikroekonomija i makroekonomija*, Makarije, Beograd, strana 404.

⁴ Izvor: <http://www.vojvodina-cess.org/html/evr4.php> (datum pristupa 10.12.2006.)

2 SAVREMENE RAZVOJNE FAZE

2.1 MARŠALOV PLAN

Američki državni sekretar Džordž Maršal (George C. Marshall) je dao značajne praktične impulse za ostvarenje ideje evropskog zajedništva; izneo je koncepciju revitalizacije evropske privrede posle ratnih razaranja. Naime, Međunarodni monetarni fond (MMF) i Svetska banka, osnovani još dok se Drugi svetski rat nije završio, bile su institucije zadužene za finansijsko-monetarnu obnovu razorenih zemalja i nerazvijenog sveta. Međutim, razaranja u nekim delovima Evrope su prevazilazila kapacitete tek stvorenih institucija, pa se javila potreba za stvaranjem posebnog programa za obnovu Evrope. Iz tog razloga je 1947. godine pokrenut „*Maršalov plan*” sa idejom da bude okvir za privrednu reformu zemalja Zapadne i Južne Evrope. Institucija koja je trebalo da kontroliše primenu „*Evropskog programa obnove*”, koji je ustanovljen na osnovu „*Maršalovog plana*”, bila je *Organizacija za evropsku ekonomsku saradnju* (OEEC- eng. *Organization for European Economic Cooperation*), osnovana aprila 1948. godine. OEEC je trebalo da od 1960. kontroliše i stvaranje slobodne trgovinske zone među zemljama koje je prihvate. Proqram pomoći je okončan posle tri godine, a OEEC je nastavila da postoji kao forum za unapređivanje ekonomske saradnje i slobodnu trgovinu između zapadnoevropskih zemalja, da bi 1961. godine promenila naziv u *Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj* (OECD- eng. *Organization for Economic Cooperation and Development*).

2.2 STVARANJE BENELUKSA

Belgija, Holandija i Luksemburg, shvativši da su njihove privrede neraskidivo povezane, formirali su *Beneluks* kao carinsku uniju 1. januara 1948, s namerom da u kasnijoj fazi preraste u ekonomsku uniju.

2.3 STVARANJE ZAPADNOEVROPSKE UNIJE

Velika Britanija, Francuska i zemlje Beneluksa su potpisale odbrambeni ugovor u Briselu 17. marta 1948. koji je podrazumevao saradnju u ekonomskoj, socijalnoj i kulturnoj oblasti kao i saradnju u kolektivnoj odbrani protiv sovjetske opasnosti. Ovim ugovorom je stvoren petogodišnji sporazum poznat kao Zapadnoevropska unija (WEU- eng. *West European Union*), koja je bila prethodnik u formiranju NATO Alijanse (eng. *North Atlantic Treaty Organization*), osnovane 1949. godine potpisivanjem *Atlanskog ugovora* u Vašingtonu.

2.4 HAŠKA KONFERENCIJA

Na Kongresu u Hagu, održanog od 7-10 maja 1948. godine iznet je zahtev da se sazove evropska skupština koja bi se sastojala od članova parlamenta pojedinih evropskih zemalja. Ovaj zahtev je dao postrek za pregovore vlada koji su rezultirali u stvaranju prve evropske institucije, Saveta Evrope (eng. *Council of Europe*) u Strazburu 1949. godine. Ciljevi Saveta

su bili zaštita političko-kulturnog nasleđa zasnovanog na ličnoj slobodi, individualnim pravima, vladavini prava, demokratiji i evropskim kulturnim vrednostima.⁵

2.5 ŠUMANOV PLAN

Kada je počelo razmatranje o osnivanju Saveta Evrope, Francuski ministar spoljnih poslova Robert Šuman (Robert Schuman) je naglasio neizbežnu potrebu za stvaranjem institucija koje bi bile odgovorne za kooperaciju evropskih zemalja u oblasti ekonomije, vojske, kulture i politike. On je 9. maja 1950. godine izložio ambiciozan plan, poznat kao „Šumanov plan”, da se vitalne industrije uglja i čelika Francuske i Savezne Republike Nemačke udruže u organizaciju otvorenu svim evropskim demokratijama. Ovaj plan ujedno predstavlja i osnovu evropskog ujedinjenja. Robert Šuman i francuski ekonomista Žan Mone (Jean Monet) iznose plan o osnivanju *Evropske zajednice za uglj i čelik* (ECSC – eng. *European Coal and Steel Community*), koja je bila otvorena i za druge evropske zemlje. Plan je predviđao stavljanje celokupne nemačke i francuske industrije uglja i čelika pod jedinstvenu i zajedničku upravu, koja će nadgledati njihov razvoj. Šest država (Zapadna Nemačka, Francuska Italija, Belgija, Holandija i Luksemburg) su potpisale „Šumanov plan” u Parizu, koji je kodifikovan 18. aprila 1951. godine. Pariski sporazum, kojim je formalno uspostavljena *Evropska zajednice za uglj i čelik*, stupa na snagu 23. jula 1952. godine, a prvi njen predsednik je bio Žan Mone. ECSC je podrazumevala zajedničko tržište najznačajnijih energenata (uglja i čelika) u posleratnom periodu za šest država osnivača (Belgija, Francuska, Nemačka, Italija, Luksemburg i Holandija). Svrha zajednice je bilo očuvanje mira kroz zajedničku kontrolu proizvodnje i prometa uglja i čelika, gde je ona okupila i pobednike i gubitnike rata, kao ravnopravne članove jedne institucionalne infrastrukture. Ovaj potez stvaranja ECSC pokazao se kao veoma uspešan da je u prvih pet godina od osnivanja ECSC trgovina ugljem i čelikom porasla za 129%. Šest zemalja je odlučilo da isti princip sprovede i na celokupnu privredu.

Ovih šest zemalja u maju 1952. godine su potpisale sporazum kojim je uspostavljena *Evropska odbrambena zajednica* (EDC - eng. *European Defence Community*), ali Francuski Parlament je u avgustu 1954. odbio da ratifikuje ovaj sporazum, i on je odmah povučen. Ovaj neuspeh EDC-a je uverio Žana Monea da put ka evropskom jedinstvu vodi pre kroz ekonomsku nego vojnu saradnju. Ministri spoljnih poslova šest država ECSC su održali konferenciju u junu 1955. u Mesini gde su odlučili, da ponovo pokrenu proces stvaranja evropskog jedinstva, plašuci se da ne propadnu svi naponi koji su uloženi u stvaranje ECSC posle propasti EDC-a. Ministri su odredili pripremni Komitet kome je predsedavao belgijski ministar inostranih poslova Pol-Henri Spak (Paul-Henri Spaak), koji je počeo sa radom početkom 1956. godine. Zadatak ovog Komiteta je bio da ispita mogućnost, a potom da napiše izveštaj o stvaranju evropskog zajedničkog tržišta. U aprilu 1956. godine, Komitet je predložio dva projekta koji su predstavljali dve opcije izabrane od strane država ECSC-a, a to su: Stvaranje opšteg zajedničkog tržišta i Stvaranje zajednice za atomsku energiju.

Funkcionisanje ECSC imalo je za cilj da omogući čvrstu povezanost država osnivača, posredstvom njihovog povezivanja u jednom konkretnom ekonomskom, ali strateški bitnom sektoru.⁶

⁵ Izvor: Prokopijević M., 2005., *Evropska unija: uvod*, Službeni glasnik, Beograd, strana 9.

⁶ Gordana Ilić-Gasmi, strana 14.

2.6 RIMSKI UGOVORI

Sledeći korak ka daljoj integraciji Evrope bio je potpisivanje tzv. „*Rimskih ugovora*” 25. marta 1957. godine u Rimu od strane šest država (Nemačka, Francuska, Italija, Belgija, Holandija i Luksemburg), kojima je osnovana *Evropska ekonomska zajednica* (EEZ, EEC - eng. *European Economic Community*), kao i *Evropska zajednica za atomsku energiju* (EURATOM- eng. *European atomic energy community*).

Opšti cilj ugovora o stvaranju Euratoma jeste doprinos formiranju i razvoju evropskih nuklearnih industrija u mirne svrhe, tako da sve zemlje članice mogu da profitiraju od razvoja atomske energije, i da se obezbedi sigurnost zaliha. Takođe, ugovor garantuje sigurnost za društvo, stvaranje propisa o zaštiti zdravlja i sprečava da se nuklearni materijali, namenjeni principijalno za civilnu upotrebu, zloupotrebe u vojne svrhe.

Osnivanje EEZ-a i zajedničkog tržišta je imalo dva cilja. Prvi je bio da se izmene uslovi trgovine i proizvodnje na teritoriji Zajednice. Drugi, više političke prirode, ogledao se u tome da bi Zajednica trebalo da doprinese funkcionalnoj konstrukciji političke Evrope i konstituisanju mera za neposrednu unifikaciju Evrope. Ugovorom o osnivanju EEZ-a predviđeno je stvaranje zajedničkog tržišta, carinske unije i zajedničkih politika.

„*Rimski ugovori*” su stupili na snagu 1. januara 1958. godine i predviđali su primenu sledećih mera:

Ostvarivanje carinske unije sto bi omogućilo slobodan robni promet među državama članicama, Utvrđivanje zajedničke carinske tarife prema trećim zemljama i vođenje jedinstvene spoljnotrgovinske politike,

Slobodno kretanje ljudi, roba, usluga i kapitala na integrisanom području, Usklađivanje nacionalnih pravnih propisa, koji su od značaja za normalno funkcionisanje EEZ,

Stvaranje zajedničke trgovinske, saobraćajne i socijalne politike, Osnivanje zajedničke Investicione banke, itd.⁷ „*Rimski ugovori*”, kojima su predviđeni i zajednički organi odgovorni za sprovođenje gore pomenutih mera, predstavljaju temelj skoro svim osnovnim ustanovama Evropske unije i većini zajedničkih politika koje će tek kasnije biti razvijene.

Tri zajednice – ECSC, EEZ i Euratom – formalno su se spojile 1. jula 1967. godine u jedinstvenu celinu poznatu kao *Evropska zajednica* (EZ, EC - eng. *European Community*).

⁷ Izvor: Kragulj D., Milićević D., 2005, *Ekonomija – Uvod u ekonomsku analizu, mikroekonomija i makroekonomija*, Makarije, Beograd, strana 405.

2.7 OD EVROPSKE EKONOMSKE ZAJEDNICE DO EVROPSKE UNIJE

Prva decenija delovanja Evropske ekonomske zajednice često se označava kao veoma uspešna. Godine 1959. već su napravljeni prvi koraci u pravcu liberalizacije trgovine, 1962. godine je počela da se ostvaruje zajednička politika u oblasti poljoprivrede, a 1968. godine okončan je proces formiranja carinske unije i to osamnaest meseci pre planiranog roka. Druge evropske države su počele da uočavaju ekonomski napredak Zajednice. Velika Britanija preuzima inicijativu da se osnuje Evropsko udruženje slobodne trgovine (EFTA – eng, *European Free Trade Association*) s obzirom da je zastupala koncepciju o stvaranju jedna slobodne evropske trgovinske zone u kojoj bi carine među zemljama- članicama bile ukinute. Zajedno sa Austijom, Danskom, Norveškom, Portugalom, Švedskom i Švajcarskom, potpisala je Konvenciju u Štokholmu, kojom je 4. januara 1960. osnovana EFTA.

Sedamdesete godine beleže prve korake ka stvaranju monetarne unije. Put do uspostavljanja evra kao jedinstvenog obračunskog sredstva, nije bio nimalo lak. Odricanje od sopstvene nacionalne valute za države je uvek predstavljalo odricanje od veoma važnog obeležja suvereniteta. Ipak, 1970. godine Verner (Pierre Werner, bivši predsednik vlade Luksemburga) predstavlja plan postepenog formiranja Ekonomske monetarne unije (EMU). Međutim, ukupna situacija na međunarodnom planu sedamdesetih godina (pad Bretonvudskog sistema i naftna kriza) nije išla u korist formiranju EMU, što je navelo evropske države da još jednom preispitaju čitavu ideju. Godine 1979. uspostavljen je Evropski monetarni sistem (EMS) koji je podrazumevao ništa više od kontrole kolebanja deviznih kurseva država članica Zajednice. Neki od neposrednih ciljeva EMS-a bili su suzbijanje inflacije, povećanje obima investicija i ekonomska stabilizacija unutar Zajednice.

3 JEDINSTVENI EVROPSKI AKT

Početkom osamdestih godina, nakon što je Evropska Zajednica pretrpela nekoliko većih promena (1981. prijem Grčke, a 1986. prijem Španije i Portugala), zapažaju se sve nove tendencije za dalju integraciju Evrope. Italijanski ekonomist Altijero Spineli (Altiero Spinelli) predložio je nacrt „*Ugovora o Evropskoj uniji*”, koji je naišao na veliku podršku šefova vlada i država. Sa ciljem realizacije tog nacrta, šefovi vlada i država Zajednice su na sastanku u Luksemburgu, decembra 1985. usvojili „*Jedinstven evropski akt*”, koji je promovisao projekat *Evropa 92*. Ovaj dokument je potpisan 17. februara 1986. godine, a 1. januara 1987. stupio je na snagu. Osnovni cilj koji ovaj dokument ističe u preambuli je stvaranje *Evropske unije*. Ostali ciljevi koji su predviđeni su donošenje posebnih odredbi za olakšavanje i omogućavanje slobodnog protoka robe, rada i kapitala, posebne mere u monetarnoj politici, potrebe zajedničke socijalne, regionalne i spoljne politike i koordinacija u oblasti bezbednosti. Tokom rada na zaokruživanju jedinstvenog unutrašnjeg tržišta država članica tri Zajednice obnavljaju se ideje o monetarnoj uniji po planu tadašnjeg predsednika Evropske Komisije Žaka Delora. Takođe, neke od država članica zagovarale su ideju političke saradnje, smatrajući da bez nje nije moguća monetarna unija, tako da su paralelno organizovane dve međuvladine konferencije – o monetarnoj i o političkoj uniji.

Prevashodni cilj usvajanja Jedinstvenog evropskog akta je sprovođenje ciljeva Bele knjige o kompletiranju unutrašnjeg tržišta članica Zajednica.⁸

3.1 STVARANJE EVROPSKE UNIJE – ugovor u Mاستrihtu

Značajan korak na putu ka Evropskoj uniji i snažnoj političkoj kooperaciji zemalja- članica predstavljao je sastanak Evropskog saveta 9, 10 i 11. decembra 1991. godine u Mاستrihtu.⁷ Na Samitu u Mاستrihtu odobren je „Ugovor o Evropskoj uniji” (eng. *The treaty of European Union*), koji je potom potpisan 7. februara 1992. godine. Posle ratifikacije od strane 12 evropskih nacionalnih parlamenata država-članica, ugovor stupio je na snagu 1. novembra 1993. godine, kada Evropska zajednica postaje *Evropska unija* (EU – eng. *European Union*). Osnovne odredbe ovog ugovora su: stvaranje ekonomske i monetarne unije najkasnije do 1999. godine, uključujući jedinstvenu monetu pod kontrolom centralne banke, razvoj zajedničke spoljne politike i politike odbrane, uvođenje državljanstva Unije i definisanje prava i obaveza građanja država-članica, razvoj čvrste saradnje u pravosuđu i unutrašnjim poslovima, uloga Unije u oblasti obrazovanja i stručnoj obuci, industriji, zdravstvu, kulturi. U ovom Ugovoru su svi integracioni procesi grupisani oko tri stuba (eng. *pillar*). *Prvi stub* čine ECSC, EEZ i Euratom i sve zajedničke politike koje su u međuvremenu nastale u ekonomskoj sferi (nacionalni stub). *Drugi stub* se stvara oko zajedničke spoljne i politike bezbednosti. *Treći stub* se odnosi na saradnju u pitanjima pravde i unutrašnjih poslova.

⁸ Gordana Ilić-Gasmi, „Pravo i institucija Evropske Unije“, Univerzitet Singidunum, Beograd 2008, str.37

Slika 1. Tri stuba Evropske unije

Izvor: Autorski tim: Radić I., Živković J., Damnjanović K., Cvetković V., Ivanković Z., Budimir B., 2005., Vodič kroz Proces stabilizacije i pridruživanja, G17 Institut, Beograd

17. juna 1997. godine, a potpisan je 2. oktobra iste godine. Posle ratifikacije svih 15 država-članica, stupio je na snagu 1. maja 1999. Ovaj ugovor nije doneo veće institucionalne novine, sastoji se pretežno od izmena ranijih sporazuma (u formalnoj strukturi Ugovora izvršena je renumeracija članova ranijeg ugovora). Njegove osnovne odredbe su: sloboda kretanja ljudi, davanje azila, pravna saradnja u građanskim pitanjima, uključanje Protokola o socijalnoj politici (Socijalna povelja), proširivanje nadležnosti Evropskog parlamenta i drugo.⁹

3.2 Ugovor iz Nice

„Ugovor iz Nice”, odobren na sastanku Saveta Evrope 11. decembra 2000. a potpisan je 26. februara 2001. godine, doneo je veće promene u poređenju sa *Amsterdamskim*. On je omogućio institucionalne promene unutar Evropske unije da bi se trasirao put za očekivano pristupanje većeg broja zemalja tokom prve decenije XXI veka.¹⁰ Osnovne odredbe Ugovora su: nova preraspodela glasova u Savetu ministara u cilju ojačavanja pozicije većih članica kada se nove članice, koje su ulavnom male, budu priključile uniji; broj mesta u Evropskom parlamentu je određen dajući maksimalan ukupni broj poslanika od 732 (isto tako dogovoren je broj članova za ostale institucije Evropske unije); unose se manje promene kod ovlašćenja Suda pravde i Evropske centralne banke. Vrhunac inicijativa za produbljivanje političke integracija je *Nacrt ustava* Evropske unije, koji je donet jula 2004. godine posle dugih i napornih pregovora među zemljama-članicama, a kojim se predlaže uspostavljanje predsednika i ministra spoljnih poslova Unije, kao i niz drugih važnih promena.

3.3 Amsterdamski ugovor

Ugovor iz Amsterdama je usvojen 2. oktobra 1997 godine, a stupio je na snagu 1. maja 1999. Nastao je kao rezultat nemoći zajedničkog konsenzusa članica Evropskog saveta o pitanju rešavanja krize u Jugoslaviji.¹¹ Sporazum je donet kako bi bila formirana efikasnija zajednička spoljna i bezbednosna politika (ZSBP), koja će EU omogućiti da ima značajniju ulogu u međunarodnoj politici.

Da bi se uspostavio funkcionalniji sistem donošenja ključnih odluka i umanjio politički protektorat SAD nad Evropskom unijom, Amsterdamski ugovor je uveo pojednostavljen postupak odlučivanja, uvedena su nova poglavlja o politici zapošljavanja i zaštitna klauzula:

- EU je ovlašćena da usvaja zajedničke strategije (Evropski Savet), zajedničke akcije i stavove (Savet ministara). Savetu ministara je olakšano većinsko odlučivanje o zajedničkim spoljno-političkim stavovima i akcijama EU, koje se donose na osnovu prethodno usvojene zajedničke strategije, kao u slučaju sa prvom zajedničkom strategijom o Rusiji u Kelnu 1999 godine.
- Uvedena je pozicija Visokog prestavnika EU za spoljnu politiku i bezbedonosna pitanja, koji pomaže predsedavajućem Saveta EU u pripremi i primeni političkih

⁹ Izvor: Autorski tim: Radić I., Živković J., Damjanović K., Cvetković V., Ivanković Z., Budimir B., 2005., Vodič kroz Proces stabilizacije i pridruživanja, G17 Institut, Beograd

„Amsterdamski ugovor” je usvojen od strane Saveta Evrope u Amsterdamu 16. i

¹⁰ Izvor: Leonard D., strana 347.

¹¹ Gordana Ilić Gasmi, “Pravo i institucije Evropske unije”, str. 271.

odluka. Za prvog Visokog predstavnika EU je imenovan Havijer Solana 1999 godine koji i dalje obavlja tu funkciju.

- U okviru Generalnog sekretarijata Saveta osnovano je Odeljenje za rano upozorenje koje ima zadatak da prati i analizira dešavanja u okviru ZSBP, proceni spoljne i bezbedonosne interese EU, kao i da ukaže na oblasti u kojima bi Unija mogla da se uključi i proceni političke krize koje bi mogle imati posledice po ZSBP.
- Uveden je mehanizam konstruktivnog uzdržavanja od glasanja prisutnih ili zastupljenih članica sa ciljem sprečavanja blokade u donošenju odluka o spoljnoj i bezbednosnoj politici. Ovaj mehanizam se ne primenjuje ako se od glasanja uzdrži više od trećine prisutnih ili zastupljenih zemalja članica. Zemlje članice koje se uzdrže od glasanja o odluci nisu u obavezi da je sprovode, ali takođe ne smeju da sprovode bilo kakve aktivnosti koje bi sprečile ili ugrozile akciju EU.
- Amsterdamski ugovor podstiče saradnju između EU i Zapadno-evropske unije (WEU) čime joj je data mogućnost da deluje u oblasti odbrane (humanitarne misije, akcije održavanja i jačanja mira). Osnovni ciljevi koji su određeni članom 17 Amsterdamskog ugovora su zaštita zajedničkih vrednosti i osnovnih interesa, jačanje bezbednosti EU, održavanje mira i jačanje međunarodne bezbednosti.

3.4 Lisabonski ugovor

Lisabonski ugovor je ugovor koji je potpisan 14. decembra 2007. u Lisabonu, predstavlja redukovani Evropski ustav koji je odbačen pre dve godine na referendumima u Francuskoj i Holandiji 2005. godine. Ugovor stupa na snagu 2009. godine i cilj mu je da olakša donošenje odluka u ovom bloku sastavljenom od 27 članica. U dokumentu, koji će obezbediti Uniji status pravnog lica u međunarodnim organizacijama, jedinstvenu spoljnu politiku i brže donošenje odluka, novine su da se ukidaju svi simboli EU, kao što je himna i zastava, a nacionalni parlamenti dobijaju veća prava da nadgledaju rad Evropskog parlamenta.

U ovom radu biće opisana procedura usvajanja Lisabonskog ugovora, kao i struktura i institucije Evropske Unije sa pravnog aspekta. Prilikom izrade rada koristila se metoda komparacije Lisabonskog sa ostalim ugovorima Eu.

Od Sporazuma za Ustav do Lisabonskog sporazuma

Odlučujući korak za usvajanje predloga Ugovora o Ustavu za Evropu je bilo redovno zasedanje Evropskog saveta u Lakenu 2001. godine. Sve sednice Konvencije bile su javne. Zadatak Konvencije bila je rasprava o budućnosti Evrope. Evropska konvencija trebala je da odgovori na pitanja koja su se ticala: 1) raspodele nadležnosti između država članica i regiona, 2) metoda donošenja odluka u novim okolnostima proširenja, 3) izgradnji novog institucionalnog balansa u EU.

3.5 Ustav EU

Ustav za Evropu je jedinstven zbog činjenice što svojim članom 437 ukida sve osnivačke ugovore (izuzev Ugovora o osnivanju Euroatoma), kao i njihove izmene i dopune.

Stupanje na snagu Ustava za Evropu će teći u nekoliko etapa. Prvu predstavlja svečani potpis teksta 2004. godine u Rimu, koji su obavili šefovi država ili predsednici vlada. Poslednji uslov za pravovaljanost i poslednji korak je deponovanje svih ratifikacionih isprava kod

depozitara – Vlade Republike Italije. U slučaju ranije uspešne ratifikacije od strane svih država članica, datum stupanja na snagu je 1. novembar 2006. godine. U obrnutom slučaju, ustav će stupiti na snagu prvog dana sledećeg meseca od deponovanja poslednje ratifikacione isprave kod Vlade Republike Italije.

Ustav čini kratka preambula i četiri dela. U prvom delu u devet glava definišu se pojmovi i ciljevi Unije. U drugom delu je definisan pravni subjektivitet EU. Treće poglavlje definiše podelu nadležnosti između Unije i država članica. Na području ekskluzivnih nadležnosti pravo Unije ima prednost u odnosu na pravo država članica. Najspornija tačka Ustava je bilo definisanje kvalifikovane većine u Evropskom savetu i Savetu ministara.

Najveći napredak predstavlja drugi deo (Povelja osnovnih prava unije) koja preuzima skoro sve odredbe prethodnog međuinstitucionalnog sporazuma usvojenog u Nici, pa time postaje pravno obavezna. Područje delatnosti i politike EU definisano je u trećem delu pod naslovom "Politika i delovanje Unije". Struktura odredaba koje se odnose na unutrašnje tržište je ostala nepromenjena. Značajan preokret je legislacija poljoprivrede nastala zbog ukidanja nadležnosti država članica na području te politike. Ovde su sadržana preostala dva stuba "Prostor slobode, bezbednosti i pravde" i "Zajednička spoljna i bezbednosna politika".

Četvrti deo "Opšte i zaključne odredbe" sadrži odredbe u članu 437 o ukidanju prethodnih osnivačkih ugovora, izuzev Ugovora o osnivanju Euroatom. Član 438 govori o sukcesiji i kontinuitetu. EU osnovana Ustavom je sukcesor EU osnovane Ugovorom o EU. Akti usvojeni na osnovu ugovora i akata ukinutih članom 437 ostaju na snazi. Sud Evropskih zajednica i Sud prve instance ostaje izvor za tumačenje prava unije.

Uz Ustav je priključeno 36 protokola i dva priloga kojisu njegov integralni deo i imaju jednaku pravnu snagu. Konvencija je prilagodila Protokol o ulozi nacionalnih Parlamenata i Protokol o sprovođenju načelka subsidijarnosti i proporcionalnosti kao izraz jačanja uloge unutrašnjih zakonodavnih organa. Uz Ustav je priključen Protokol o evrogrupi, kojom se menja i dopunjuje Ugovor o osnivanju Evropske zajednice za atomsku energiju.

3.6 OSTALI UGOVORNI IZVORI

Ugovori sa trećim državama

Postoji podela na:

1. ugovore koje države članice sklapaju sa trećim državama,
2. ugovore koje Unija sklapa sa trećim državama.

Obe vrste ugovora posle stupanja na snagu osnivačkih ugovora moraju biti u saglasnosti sa njima. Države članice imaju slobodu ugovaranja u onim oblastima u kojima Unija nema nadležnosti.

Međunarodni sporazumi sa državama nečlanicama mogu imati neposredno dejstvo pred sudovima u državama članicama Unije bez obzira da li imaju neposredno dejstvo u tim državama nečlanicama.

Ekonomski ugovori i ugovori o pridruživanju

Ekonomski ugovori

Ekonomski ugovori se odnose na sporazume koje je EU zaključila sa zemljama EFTA, Mediteranskim zemljama i zemljama u razvoju. Oni su veoma značajan izvor prava EU. Regulišu pitanja trgovine sa trećim zemljama ali sadrže i odredbe o saradnji u mnogim drugim poljima. Poseban značaj ima ugovor o stvaranju zajedničkog evropskog ekonomskog

prostora sa EFTA državama. 1992. godine potpisan je Sporazum o evropskom ekonomskom prostoru koji je stupio na snagu 1994.godine. U njemu je predviđena veoma sadržajna saradnja. Bavi se pitanjem slobodnog kretanja kapitala, roba i usluga, kompletiranjem propisa u toj oblasti. Nije predviđeno formiranje carinske unije, što omogućava zemljama EFTA da sami kreiraju svoju politiku prema ostatku sveta. Radi uspostavljanja slobode kretanja robe sporazum je zabranio carine i uvezno-izvozne kvote. Predviđa slobodu kretanja radnika. Sadrži pravila o koordinaciji pravila iz oblasti socijalnih pitanja i priznanja diploma. Unete su odredbe koje se odnose na osnivanje preduzeća, davanje i primanje usluga. Sporazum sadrži i pravila o zaštiti potrošača, životne sredine i elemente kompanijskog prava. Sadrži i odredbe o brojnim oblastima saradnje između država članica. Zemlje EFTA su u pogledu obaveza skoro u istoj ravni kao i zemlje punopravne članice. Članice EFTA nemaju pravo da učestvuju u legislativnoj delatnosti EU. Kada se usvoji neki legislativni akt u EU, mešoviti Komitet sastavljen od predstavnika EU i EFTA odlučuje da li će se taj akt uključiti ili ne u Sporazum. Mešoviti Komitet je nadležan za tumačenje pravila. Pored Mešovito0g Komiteta, ustanovljen je Savet i Sud EFTA.

Sporazumi sa mediteranskim zemljama

U većini ovih ugovora se predviđa bescarinski režim za industrijske proizvode i smanjene carine za poljoprivredne proizvode. Obično u njima se predviđa ekonomska i tehnička pomoć za ove zemlje u obliku premija i zajmova. Ovi sporazumi obuhvataju saradnju u oblastima ribarstva, životne sredine, tehnološkog razvoja, naučne saradnje.

Većina ovih sporazuma dodeljivala je državama ugovornicama povlašćen status u trgovini sa EU. U njima su bili ugrađeni i politički sastojci koji su se odnosili na pitanja poštovanja ljudskih prava i demokratskih principa.

Neke zemlje su započele pregovore za prijem u punopravno članstvo, druge se nalaze u fazi pregovora.

Ugovori sa zemljama u razvoju

Izvorne članice EZ imale su u prošlosti veoma bogate i sadržajne veze sa sadašnjim državama koje se nazivaju zemlje u razvoju. Uglavnom je to bio kolonijalni odnos. Posle dekompozicije kolonijalne uprave, veze u ekonomiji ostale su u mnogim vidovima.

Lome konvencija

Članice Lome konvencija, njih 70, obuhvataju područja Afrike, Kariba, ostrvske zemlje Južnog Pacifika i Indijskog okeana. Saradnja je u trgovini, finansijskoj i tehničkoj pomoći. Najvažnije olakšice za ove zemlje je bescarinski izvoz u zemlje EU.

4 AKTI INSTITUCIJA EVROPSKE UNIJE

Evropski parlament zajedno sa Savetom i Savet sa Komisijom donose: uredbe, direktive, odluke, preporuke i mišljenja. Postoje i drugi izvori prava tzv. meko pravo koji ne obavezuju, ali imaju veliki značaj za nastajanje pravnih pravila.

Uredbe

Uredbe su direktno primenjive i obavezuju sve države članice EU. Objavljuju se u Sl.glasniku EU i stupaju na snagu 20 dana posle objavljivanja. Direktna primena nije na

najbolji način precizirana. Radi izbegavanja neželjenih situacija, insistira se da uredbi imaju trenutno dejstvo i da nacionalni sudovi moraju štiti prava koja one daju pojedincima. Države članice su dužne da usaglasе svoje nacionalno pravo sa njima. Uredbe imaju pravno dejstvo u državama članicama koje nije moguće promeniti aktima nacionalnog prava država članica.

Direktive (uputstva)

Direktive obavezuju države članice, ali ostavljaju državama članicama izbor forme i načina primene. Direktive se moraju implementirati u nacionalno zakonodavstvo, ali u saglasnosti sa pravilima procedure svake države članice. Direktive koje se donose u postupku odlučivanja moraju biti objavljene u Sl.glasniku uz uslov da se primenjuju u svim državama članicama. Direktive su veoma pogodne za procese harmonizacije pojedinih oblasti.

Odluke

Odluke su obavezne za one na koje su adresirane. Nemaju opšti karakter. Pojedine odluke moraju biti objavljene u Sl.glasniku. Mogu imati direktno dejstvo. Mogu biti izvršni naslovi kada utvrđuju novčane obaveze licima, izuzev država. Odluke koje se donose u postupku odlučivanja moraju biti objavljene u Sl.glasniku.

Preporuke i mišljenja

Preporuke i mišljenja nisu obavezne za države članice. Preporuke imaju značaj u tome što pozivaju države da se ponašaju na određeni način. Nemaju obavezni karakter. Mišljenja omogućavaju institucijama da povodom nekih važnih stvari iznesu svoje mišljenje. Značaj preporuka i mišljenja je u tome što sadrže upotrebljiva rešenja pojedinih problema.

Meko pravo

Meko pravo, odnosno neimenovani akti u određenim, ograničenim okolnostima proizvode pravna dejstva. Reč je o deklaracijama, rezolucijama itd.

SUDSKA PRAKSA KAO IZVOR PRAVA

Sud pravde nadzire jedinstvenu primenu i tumačenje komunitarnog prava. Od ogromne je važnosti bila uloga suda u afirmaciji najvažnije odlike komunitarnog prava, a to je njegova direktna primena u nacionalnim pravima država članica.

Evropski sud imao je veliku i veoma značajnu ulogu u formiranju komunitarnog prava. Afirmisan je princip neposredne primene komunitarnog prava i njegovog primata u odnosu na nacionalno pravo.

5 MEĐUVLADINA KONFERENCIJA

Prema odredbama Ugovora o EU svaka vlada države članice i Komisija mogu da podnesu Savetu predlog da se pristupi promeni ili donošenju amandmana na osnivački Ugovor. Savet odlučuje koje predloge će pustiti u proceduru i saziva međuvladinu konferenciju na kojoj se raspravlja o promeni ugovora.

Međuvladina konferencija se ocenjuje kao veoma složen proces. Obično na početku delegati država članica izlažu svoje nacionalne stavove. Generalni sekretarijat ili Predsedništvo Saveta na osnovu toga pokušava da sačini predloge za amandmane na ugovor. Jedan broj problema mogu da završe neposredno oficijalni predstavnici nižeg ranga. Za slučaj da na taj način nije moguće postići sporazum, uz obezbeđivanje konsultacija sa državama članicama, problem se iznosi pred ministre. Ona najteža pitanja se dostavljaju Savetu Evrope.

Po pravilu, međuvladine konferencije imaju međusektorski karakter. U tom sistemu veliku i značajnu ulogu imaju Stalni predstavnici država članica u Briselu.

EU ima institucionalni okvir koji stoji na raspolaganju državama članicama radi rešavanja gotovo svih pitanja. One rado koriste usluge ovog servisa, jer specijalisti EU raspolažu dnevnim aktuelnim informacijama. Na raspolaganju je i Bilten koji obaveštava o najvažnijim događajima i najaktuelnijim vestima. Priroda članstva u EU podrazumeva za članice pristup resursima znanja sa kojima se raspolaže u konkretnom vremenu.

6 Francuski referendum

Francuski parlament ratifikovao je početkom februara Lisabonski sporazum, skoro tri godine pošto su Francuzi na referendumu odbili Nacrt evropskog ustava. Sporazum, koji mora da odobri svih 27 članica EU, podrazumeva reformu institucija, odnosno duži mandat njenom predsedniku, veće ingerencije komesaru za spoljne poslove, više demokracije u donošenju odluka i više rasprava u evropskom i nacionalnim parlamentima.

Francuski premijer Fransoa Fijon i predsednik Evropske komisije Žoze Manuel Baroso pozdravili su rezultate glasanja. "Ratifikacijom Lisabonskog sporazuma Francuska se vraća u srce Evrope, nekoliko meseci pre početka njenog predsedavanja Savetu EU", saopštio je Fijon.

Francuska je peta zemlja EU, posle Mađarske, Malte, Rumunije i Slovenije, koja je ratifikovala takozvani Lisabonski sporazum, koji predstavlja zamenu za ustav. Irska će jedina organizovati referendum, na kome će građani odlučivati da li će sporazum biti prihvaćen, a što nalaže njen ustav.

Francuski predsednik Nikola Sarkozy, čija konzervativna Unija narodnog pokreta, koja ima većinu u oba doma parlamenta, podržao je sporazum i bio je jedan od njegovih potpisnika u decembru prošle godine. U sporazumu nema simbola, u koje spadaju zastava i himna, a koji su bili predmet rasprave, te nekih elemenata s kojima se nisu slagali birači 2005, kada su na referendumima Francuska i Holandija odbacile nacrt ustava. Socijalisti, koji čine opoziciju u francuskom parlamentu, takođe su glasali za sporazum, iako je partija bila podeljena oko toga kako da budu reformisane institucije EU, jer su neki od njenih istaknutih članova bili među onima koji na referendumu 2005. nisu podržali Nacrt ustava. Donedavno je predsednik Sarkozy isticao četiri prioriteta Francuske tokom predsedavanja EU: usklađivanje i donošenje zajedničke politike prema imigraciji, odbrani, klimatskim promenama i reformu plana EU za poljoprivredu. Naravno irsko "ne" Lisabonskom ugovoru, neposredno pred preuzimanje predsedavanja Unijom, postavilo je oživljavanje ovog ugovora na prvo mesto, pre svih prethodno proklamovanih ciljeva. Problemi sa Lisabonskim ugovorom su potpuno poremetili već prethodno doneti plan predsedavanja EU. U stvari, Francuska će imati da se suoči sa problemom koji je sama izazvala 29. maja 2005, odbivši na referendumu predlog evropskog Ustava. Od francuskog predsednika i njegovih najbližih saradnika čuje se "da ne treba žuriti", ali da ne treba ni "gubiti vreme". Francuska smatra da do kraja ove godine treba naći rešenje da bi se ono sprovedo tokom 2009, i najzad, Lisabonski ugovor ušao u primenu krajem te godine. Tako bi EU dobila predsednika, pravila o potrebnoj većini za donošenje odluka, neophodnom broju država koje bi mogle da stave veto na neku odluku..., ukratko, pravila po kojima je moguće upravljati zajednicom od 27 država danas, više od trideset za koju godinu. Odbacuje se mogućnost da se odustane od Lisabonskog ugovora kao što se odustalo 2005. od predloga ustava EU; najverovatnije će Irska dobiti neke ustupke kako bi

ga na "popravnom" usvojila. Na primer, posebna potvrda katoličkoj Irskoj da joj neće biti nametano da ukine sadašnje zakone kojim se zabranjuje abortus. Gubitnici odlaganja Lisabonskog ugovora su svi, uključujući Irsku, koja je dosad najviše dobila od EU - od zaostale zemlje, izvoznice radne snage, postala je jedna od najvećih uvoznika imigranata! Ipak, najverovatnije, najveći gubitnici su Hrvatska i sve države koje su pred vratima EU, uključujući i Srbiju, jer proširenja nema dok se ne reši kako upravljati Unijom. Iako je Evropska unija blokirana irskim odbijanjem Lisabonskog ugovora, iako je krajnje neizvesno da će se brzo pronaći rešenje, Pariz planira 1. jula glamurozno preuzimanje šestomesečnog upravljanja Evropskom unijom. Ajfelova kula će 30. juna u 23 sata biti osvetljena bojama Evrope, da bi se već 14. jula, na najveći nacionalni praznik Francuske u predsedničkoj Jelisejskoj palati, na svečanoj večeri, okupili šefovi država i predsednici vlada 27 država članica Unije. Dan uoči ovog skupa, 13. jula, u Pariz su pozvani šefovi mediteranskih država kako bi razgovarali o francuskom planu stvaranja Mediteranske unije, između EU i uglavnom arapskih država severne Afrike i Bliskog istoka. Kako je na sastanak pozvan, i već izjavio da će doći, predsednik vlade Izraela, Ehud Olmert, vođa Libije pukovnik Gadafi usprotivio se tom sastanku i, po svemu sudeći, pozivu se neće odazvati ni Alžir, verovatno ni Sirija. Očekuje se siguran dolazak predsednika Egipta Hosni Mubaraka i kralja Maroka, koji spadaju u zagovornike Mediteranske unije, koja bi imala za cilj da ojača i olakša ekonomske veze EU sa svim mediteranskim državama. Na sastanku bi se bliže definisala Unija, koja je još uvek nedovršena ideja Francuske. Sastanak će se održati u Velikom Paleu u Parizu, koji će biti dekorisan u "orijentalnom stilu", sa palmama koje će se širiti pod staklenim krovom Palea. Tokom šestomesečnog predsedavanja EU, Pariz je predvideo i deset sastanaka na vrhu sa šefovima država izvan EU. Već u julu je zakazan susret sa predsednikom Republike Južne afrike, a u decembru sa predsednikom Brazila. Predviđeno je već i više od dvadeset ministarskih sastanaka država članica EU, u proseku svake nedelje jedan, kao i brojni sastanci, razgovori, okrugli stolovi u Parizu i većim gradovima, ukupno više od 400, od 1. jula do 31. decembra, što će reći, više nego jedan dnevno.

Ograničavajući faktor su godišnji odmori, jer se zbog njih predsedavanje Unijom svodi na četiri "radna" meseca. Zato će prvi ministarski sastanci započeti već početkom jula, a ne kao po običaju, početkom septembra. Žan-Lui Barlo, ministar za životnu sredinu već je zakazao ministarski sastanak EU za 3. juli u Sen-Kluu, nadomak Pariza; a ministri za imigraciju Bris Ortfe, za unutrašnje poslove Mišel Alio-Mari i za pravdu Rašida Dati, sastanak o imigraciji sa ministrima ostalih država članica EU.

Tokom predsedavanja Unijom, Francuska će morati da se pozabavi i pripremama za izbore za Evropski parlament u junu 2009, pogotovo što, po svemu sudeći, Lisabonski ugovor neće ući u primenu do tih izbora.

6.1 Lisabonski ugovor

Dogradnja institucionalnog i pravnog okvira EU je delimično postignuta ugovorom u Lisabonu 2007.godine. Ovaj ugovor stupio je na snagu u nekim zemljama 2008.godine. Pretežni deo Lisabonskog ugovora odnosi se na dopune i izmene Osnivačkih ugovora i to: Ugovora o Zajednici za ugalj i čelik, Ugovora o Evropskoj ekonomskoj zajednici, Ugovora o Euroatom zajednici, Ugovora o Evropskoj uniji, kao i Odluke o neposrednim i opštim izborima za Evropski parlament.

Ovaj ugovor je značajan u nekoliko sledećih oblasti:

- promovisanje "bliže saradnje",
- potpunije promocije i zaštite ljudskih prava i sloboda,

- jačanju evropskog građanstva,
- zaštite osnovnih prava građana putem afirmacije ravnopravnosti polova, zabrane diskriminacije i uz definisanje sankcija za kršenje,
- prenošenje dela saradnje iz oblasti unutrašnjih poslova i pravosuđa u komunitarni režim,
- naglašavanje uloge Evropskog parlamenta u zakonodavnoj delatnosti,
- afirmacija principa supsidijarnosti i većinskog odlučivanja u Savetu,
- proširenje komunitarne nadležnosti na socijalnu politiku, javno zdravlje, zaštitu potrošača itd.

Ciljevi Unije

Ciljevi unije su neznatno izmenjeni. Posredstvom Lisabonskog ugovora uvršćeno je razmatranje visokog nivoa zapošljavanja, zatim postepeno oblikovanje zajedničke odbrambene politike.

Dodatne oblasti izvan izvornog koncepta su: poboljšanje funkcionisanja organa EU, definisanje zajedničke odbrambene politike, budžetska disciplina, primena komunitarnih akata, zaštita ljudskih prava, dostupnost dokumenta Unije građanima.

Bliska saradnja

Pod tim vidom saradnje podrazumeva se mogućnost da se određena grupa država članica odluči za produbljenu, širu, intenzivniju saradnju u skladu sa promovisanim principom fleksibilnosti. Ovaj institut mora biti u skladu sa ciljevima Unije. Odluku o njenom odobravanju donosi Savet kvalifikovanim većinom.

Supsidijarnost

Usvojen je poseban Protokol o primeni principa supsidijarnosti i proporcionalnosti ali ni ovaj protokol nije jasno utvrdio granice dokle se proteže ekskluzivna nadležnost Unije.

Prema stavu Komisije, Unija ima ekskluzivnu nadležnost u oblastima koje se tiču regulisanja unutrašnjeg tržišta i četiri sloboda, zatim u zajedničkoj komercijalnoj politici i zajedničkoj poljoprivrednoj politici.

Mere zajednice ne mogu prelaziti okvire onoga što je neophodno kako bi se postigli ciljevi ugovora. Tom formulacijom se uvodi princip proporcionalnosti.

Osnovna prava

Odredba kojom se Unija obavezuje na poštovanje ljudskih prava ostala je neizmenjena. Nove odredbe su proširile nadležnost Evropskog suda u ovoj oblasti.

Sankcije za povrede osnovnih ustavnih principa

Povreda osnovnih ustavnih principa (slobode, demokratije, vladavine prava, poštovanja i zaštite ljudskih prava i sloboda) može rezultirati merom suspenzije određenih prava država članica

Savet, prilikom izricanja kaznenih mera, čine šefovi država ili vlada. Izrečene sankcije se mogu povući. O tome Savet može odlučiti kvalifikovanim većinom.

Javnost rada

U Lisabonskom ugovoru konkretizuju se prava pojedinaca i pravnih lica u pogledu pristupa dokumentima Evropskog parlamenta, Komisije i Saveta.

Komunitarni segment – prvi stub

Evropski sud može tumačiti komunitarno pravo. Osim ovoga su, kao osnovni ciljevi Zajednice, označeni jednakost između muškaraca i žena i visoki nivo zaštite i unapređenja životne sredine i održiv ekonomski razvoj.

Prostor slobode, bezbednosti i pravde

Veoma važna promena vezana je za prenošenje dela unijskog segmenta, tačnije iz trećeg stupa, u režim komunitarnog delovanja i odlučivanja. To se odnosi na režim viza, azila, imigracija i slobode kretanja lica na prostoru Zajednice. Odredbe se odnose i na državljane trećih zemalja. Predviđaju se i mere u oblasti pravosudne saradnje u građanskim stvarima, policijske i pravosudne saradnje posebno u krivičnim stvarima.

Zapošljavanje i zabrana diskriminacije

Nove odredbe u oblasti zapošljavanja uglavnom se odnose na zabranu diskriminacije. U prvom delu, reguliše se delovanje Zajednice u oblasti zapošljavanja. U drugom delu Zajednica se ovlašćuje da preduzima odgovarajuće mere na suzbijanju diskriminacije. Za slučaj ponovljenog i ozbiljnog kršenja ljudskih prava i osnovnih sloboda, moguća je suspenzija države članice.

6.2 Razlike između Nice i Lisabona

Ugovor iz Nice je potpisan bez većih ambicija. Došlo je do izvesnih teškoća kada ga je trebalo usvojiti od strane država članica. Irski referendum nije uspeo 2001. godine. Drugi referendum 2002. godine je bio uspešan. Ugovor iz Nice stupio je na snagu 2003. godine.

Racionalnost donošenja Ugovora iz Lisabona ležao je u činjenici da se ugovor iz Nice nije u dovoljnoj meri bavio pitanjima funkcionisanja Unije posle proširenja.

Najvažnija promena desila se u drugom i trećem stubu. Najveća promena odnosi se na polje zajedničke odbrambene politike. Odlučeno je da se formiraju snage za brza dejstva. Formirani su novi organi odbrane i to: 1) političko-bezbednosni komitet, 2) vojni Komitet EU i 3) Generalštab EU.

Druga važna izmena odnosila se na zaključivanje ugovora sa trećim državama. Savet može zaključivati ove sporazume i oni obavezuju institucije Evropske unije.

Značajna je izmena koja se odnosi na formiranje agencije EUROJUST, koja je zadužena za kreiranje preventivnih mera na polju kriminala i koordiniranje akcija nacionalnih vlasti.

Proširene su nadležnosti Saveta u pogledu odlučivanja kvalifikovanom većinom. Poboljšanje je vidljivo i u sektoru pravosuđa.

Pojačana saradnja

Ranija "bliska saradnja" nazvana je simbolički "pojačana saradnja". Pojačana saradnja može se dobiti na zahtev samo osam članica. Pojačana saradnja ne dira u ovlašćenja, nadležnosti, prava, obaveze i interese država članica koje ne učestvuju u toj saradnji. Ovaj model saradnje nije često primenjivan.

Ugovorom iz Nice je u izvesnom smislu zaključen proces reformi Unije. Reforme su vidljive posebno u oblastima koje su smatrane isključivom nadležnošću država.

Povelja EU o osnovnim pravima

Povelja EU o osnovnim ljudskim pravima na osnovu odluke sa zasedanja Evropskog saveta u Kelnu kodifikovana je radi veće preglednosti i potrebe da se tako značajna pitanja, radi lakše čitljivosti, nađu na jednom mestu. Zvanično je potpisana na sastanku u Nici 2000.godine.

U novije vreme Savet može na predlog jedne trećine država članica i na osnovu svoje jednoglasne odluke izreći kaznu državi članici koja krši ljudska prava i principe vladavine prava i demokratije. Odluka o izricanju sankcija se može doneti kvalifikovanom većinom. Sud pravde odlučuje po žalbi države članice, ali nije ovlašćen da donosi presude. Time se štiti pozicija Saveta da odlučuje o tome da li je izvršena povreda ljudskih prava.

Bitne promene

Nadležnosti Saveta

Opšta i najvažnija funkcija Saveta je da osigura da se izvršavaju obaveze predviđene u Ugovoru o osnivanju. Usvaja legislativne akte različitog karaktera. Ova institucija je centralno zakonodavno telo.

Savet ima ovlašćenja da donosi odluke iz korpusa sekundarnog zakonodavstva.

Donosi odluku o raspisivanju izbora za Evropski parlament. Ima pravo da izmeni broj sudija Evropskog suda, broj članova Komisije, imenuje sudije Revizorskog suda i članove Komiteta regiona i Ekonomsko-socijalnog komiteta.

Odluke se mogu donositi jednoglasno, prostom većinom i kvalifikovanom većinom.

Jednoglasnost

Jednoglasnost se zahtev u nekoliko osetljivih sfera iz oblasti drugog i trećeg stuba saradnje. Primenjuje se prilikom odlučivanja o sledećim pitanjima:

1. sprovođenju mera protiv rasne, polne, verske i druge diskriminacije,
2. zaključivanja ugovora sa trećim državama i međunarodnim organizacijama,
3. promenama broja sudija u Evropskom sudu,
4. izmenama statuta Evropskog suda,
5. izmenama broja članova Komisije,
6. razmatranja budžeta,
7. postavljanju članova Revizorskog suda,
8. prijemu novih članova,
9. uspostavljanju novih prava građana EU,
10. upotrebi službenih jezika.

Prosta većina

Glasanje prostom većinom se primenjuje u sledećim slučajevima:

1. kod proceduralnih pitanja,
2. prilikom usvajanja Poslovnika o radu,
3. sazivanja međuvladine konferencije radi izmena Osnivačkog ugovora,
4. u postupcima saradnje i koodlučivanja kada treba produžiti rok usvajanja nekog zakonodavnog akta,
5. kada se od Komisije traži da razmotri neko pitanje i da o tome podnese izveštaj sa predlozima.

Kvalifikovana većina

Donošenjem odluka posredstvom proste većine suverena država dolazi u poziciju da bez obzira na to što to proizilazi kao obaveza iz ugovora koji je sama svojevolumno zaključila, ipak biva pravno obavezana za ono za šta nije glasala.

Uvedeno je ponderisano glasanje, odnosno da se glasovi vrednuju prema broju stanovništva. Problem suštinski ostaje nerešen, jer nema odgovora kako balansirati odnos velikih i malih država.

Prioritet prava EU

Proces i metodi donošenja odluka u EU su veoma složeni. Različite su kategorije pitanja o kojima se raspravlja. U skladu sa tim, različiti su i metodi donošenja odluka. Pitanja uređenja tržišta, korektivnih mera u njemu, poljoprivrede i zaštite životne sredine se rešavaju **komunitarnim metodom**.

Ukoliko se rešavaju pitanja učešća država članica u procesima donošenja odluka koje imaju za njih veliki značaj, a nužno je, zbog opštih interesa, koordinirati nacionalne politike sa politikom EU, koristi se **koordinirajući metod**.

Treći metod je **međuvladin ili intergovermentalistički**.

Svaki od navedenih metoda donosi ponešto specifično, rukovodeći se različitim pravilima i svaki od njih je proizvod različitih ovlašćenja njihovih aktera. Proces donošenja odluka veoma zavisi od toga koja je oblast odlučivanja u pitanju. U tom pravcu, prisutna je neobična šarolikost zahvata, što je glavna odlika organa EU. Ovi organi takođe komuniciraju uporedo i sa organima u nacionalnim državama i međunarodnim organizacijama.

Usled toga se afirmisalo opredeljenje za multi nivo odlučivanja, koji ima svoj nacionalni, supranacionalni i međunarodni aspekt.

6.3 Komunitarni metod

Komunitarni metod odlučivanja karakterističan je za rane faze rada Evropske zajednice. Njegov doprinos je najveći u razvoju zajedničke politike. Produkt je supranacionalnog modela u kome se ovlašćenja prenose sa nacionalnog na nivo EU. U tom smislu, evropske institucije su glavni faktori odlučivanja, odnosno glavni organi.

Njegove najvažnije odlike su:

1. nezaobilazna uloga Komisije koja pokreće brojna pitanja za rešavanje
2. važna uloga Saveta EU, pogotovo tokom angažmana u strateškom pregovaranju
3. veoma važna uloga Evropskog parlamenta u mnogim legislativnim pitanjima i pitanjima budžeta
4. nazaobilazna uloga Evropskog suda pravde u podizanju autoriteta legislative EU

Veliki broj odluka u EU su administrativnog karaktera. U tome učestvuju birokrate, prisutni u Komitetima, kao i mnogi zvaničnici država članica u brojnim potkomitetima. Poseban značaj imaju eksperti koji igraju nezamenljivu ulogu u evropskoj politici i prilikom donošenja odluka

6.4 Promene u carinskoj tarifi

Dok sloboda kretanja robe oslikava unutrašnju dimenziju carinske unije, carinska tarifa simbolizuje njezin vanjski aspekt. Zajedničkom carinskom tarifom (Common External Tariff - CET, Common Customs Tariff - CCT) propisane su carinske dažbine koje se naplaćuju na uvoz robe u Uniju i predstavljaju prihod budžeta EU. Naime, od 1968. godine države članice nemaju

pravo samostalno voditi carinsku politiku. O njoj se odlučuje zajednički na nivou Unije, a imajući u vidu obaveze preuzete međunarodnim sporazumima.

Carine na uvoz industrijskih proizvoda u EU u prosjeku iznose 4%, ali se uveliko primjenjuju povlaštene stope i često slobodan uvoz za robu iz susjednih država, iz zemalja sa ekonomijom u razvoju i u tranziciji, te iz država kandidatkinja za članstvo u EU. Osim toga, Ugovorom o Evropskom ekonomskom prostoru (EEA) Norveškoj, Islandu i Lihtenštajnu zagarantovan je neograničen pristup Evropskoj carinskoj uniji i uživanje osnovnih sloboda unutrašnjeg tržišta. Znači puna primjena Zajedničke carinske tarife ograničena je na trgovinu s razvijenim državama poput SAD-a, Kanade i Japana.

6.5 Jedinstvena carinska deklaracija

Efikasna carinska unija pretpostavlja da se tarifa mora primjenjivati prema istovjetnim pravilima u svim državama članicama. U cilju osiguranja jasnoće i jednakosti primjene carinskih propisa te otklanjanja rizika različitih interpretacija ili pravnih nedoumica, Evropska unija donijela je Jedinstvenu carinsku deklaraciju (Community Customs Code - CCC) u kojoj je prikupljeno i izloženo ukupno zakonodavstvo koje se odnosi na trgovinu Unije s trećim državama. Deklaracija jedinstveno određuje osnovne pojmove vezane uz carinsku uniju, npr. Carinski prostor, postupak carinjenja i utvrđivanje vrijednosti robe, pravila o podrijetlu robe, tranzit robe (TIR i ATA karneti).

Tehnički instrumenti

Nomenklatura zajedničke carinske tarife (CCTN), vrlo je važan instrument, ne samo za prikupljanje carina, već i za statističko praćenje vanjske trgovine, a posredno i za primjenu posebnih mjera u sklopu trgovinske, poljoprivredne, poreske i monetarne politike. Upravo zato što služi u carinske i statističke svrhe, često se upotrebljava izraz "kombinirana nomenklatura" (combined nomenclature). Ona se zasniva na međunarodnoj klasifikaciji Harmoniziranog sistema, koju sastavlja Svjetska carinska organizacija a EU je dopunjuje svojim potpodjelama, tzv. CN podnaslovima (CN subheadings). Uporedno s uvođenjem kombinovane nomenklature uspostavljena je baza podataka TARIC (Integrated Community Tariff database), koja pruža uvid u relevantne carinske odredbe ovisno o CN kodu pojedine robe i na taj način daje potrebne informacije nadležnim nacionalnim carinskim službama. Moderno administrativno upravljanje sve više se služi kompjuterskim tehnologijama i metodama. Stoga je EU uspostavila nekoliko kompjuterskih sistema, npr. CIS (Customs Information System), kako bi unaprijedila saradnju država članica i osigurala bolju primjenu carinskih propisa.

Postupak odlučivanja

Komisija je zadužena za inicijative u pogledu razvoja carinske politike i za predlaganje carinskih propisa. Također, ovlaštena je da vodi bilateralne i multilateralne pregovore o carinama, od kojih su najvažniji pregovori u sklopu Svjetske trgovinske organizacije (WTO). Vijeće kvalifikovanom većinom odlučuje o carinskim propisima i utvrđuje Zajedničku carinsku tarifu.

Nacionalne carinske službe država članica zadužene su za svakodnevno operativno provođenje carinske politike. One prikupljaju carinske dažbine, naplaćuju naknade i PDV na uvezeneproizvode, te brinu o poštivanju uvoznih kvota i drugih ograničenja.

Strategija razvoja

Carinska unija uspostavljena je 1. jula 1968. godine, a stvaranjem unutarnjeg tržišta 1993. godine uklonjena su preostala ograničenja slobodnom kretanju robe.

Budući da carinska politika nije statična ona mora pratiti nove tehnološke i političke izazove koji se postavljaju pred Uniju. Prvenstveno se misli na važnost kontrole vanjskih granica proširene EU s 25 članica, s obzirom na to da ukidanje unutarnjih kontrola povećava rizik nezakonite trgovine, prevara i utaja.

Strateški ciljevi Europske unije u području carinske politike su:

- stvoriti okvir utemeljen na transparentnim i postojećim pravilima koja su prikladna za razvoj međunarodne trgovine;
- pružiti državama članicama potrebne resurse; i
- zaštititi društvo od nepoštena trgovine i brinuti o njegovim finansijskim, ekonomskim, zdravstvenim i ekološkim interesima.

U skladu sa mjerama iz programa Customs 2007, zacrtani ciljevi nastoje se ostvariti pojednostavljenjem i racionalizacijom zakonodavstva, pružanjem efikasnih usluga privrednicima, poboljšanjem carinskih kontrola i podsticanjem međunarodne saradnje.

6.5.1 Komunitarno pravo

Problem primata prava EU u odnosu na nacionalno posmatra se u okviru njihove moguće suprostavljenosti. Postoje brojne oblasti koje su rezervisane za nacionalno pravo, a u kojima se primenjuje pravo EU i to metodom specifične aplikacije posredstvom odluka Suda pravde, što neminovno vodi sukobu. Postavlja se pitanje koje pravo ima prednost.

Postojeća situacija omogućila je da Sud pravde odigra važnu ulogu u razrešavanju te dileme tako što je svojim odlukama omogućio autonomni razvoj prava EU.

Pitanje primata se rešava saglasno ustavnom pravu države članice.

Sud pravde je uspeo da razvije sopstvena konstitucionalna pravila, afirmišući princip supermatije ili primata prava EU. Sud kaže "da Zajednica stvara novi pravni poredak u međunarodnom pravu, limitirajući suverena prava država, ali ipak samo na ograničenom polju". Time je Zajednica dobila veći uticaj na pravni sistem država članica. Princip supermatije prava EU odnosi se i na obaveze iz ugovora sa trećim zemljama.

Trebalo je rešiti i pitanje položaja nacionalnih sudova u pretpostavljenim konfliktnim situacijama. Sud rezonuje da bi za slučaj da se komunitarno pravo od njegovog stupanja na snagu ne primenjuje uniformno, nastupila neminovno njegova nejednaka primena unutar Zajednice.

Neposredna primena

Pravo EU proizvodi neposredna pravna dejstva u unutrašnjim pravima država. Da bi se to postiglo, nije potrebno od strane država donositi posebne pravne propise. Sud pravde kaže da "ugovor o Evropskoj ekonomskoj zajednici stvara sopstveni pravni poredak, integrisan u pravne sisteme država članica, od trenutka stupanja na snagu Ugovora koji je obavezujući za njihove pravosudne organe".

Direktno dejstvo

Direktno dejstvo označava onu vrstu pravnog dejstva prava EU, na osnovu koga se unijska norma direktno integriše u unutrašnji pravni poredak država članica. To znači da komunitarna (unijska) norma proizvodi direktna prava i obaveze na koje se pojedinac može pozvati u postupcima pred nacionalnim sudom. Nacionalni sud se mora rukovoditi činjenicom da pravo EU ima primat i slediti ga i u skladu sa tim, menjati. O najveće je važnosti pitanje kvaliteta primene principa direktnog dejstva.

Praksa Suda ukazuje da se direktno dejstvo ne može opozvati u slučajevima koji se odnose na slobodno kretanje roba i lica, pravo konkurencije i diskriminaciju povodom pola, rase ili nacionalnosti. Da bi neko pravilo moglo imati direktno dejstvo, mora da bude sasvim jasno i precizno i da ne ostavlja diskrecionu mogućnost za različita tumačenja državama članicama i institucijama EU. Kvalitativno različito dejstvo postoji u zavisnosti od toga da li se norma odnosi samo na relacije pojedinca i organa vlasti, što je vertikalni direktni efekat (dejstvo) ili se odnosi i na relacije između pojedinaca, što je horizontalni direktni efekat (dejstvo).

Kada je u pitanju donošenje odluka u domenu jedinstvenog tržišta, zaštite čovekove okoline ili zaštite potrošača, komunitarnu (unijsku) legislativu zajednički usvajaju Savet i Parlament u formi koodlučivanja.

Pravila predviđena u ugovorima Zajednice i različite legislativne mere direktno se primenjuju unutar država članica zamenjujući nacionalno pravo u slučaju nesaglasnosti.

Izvršavanje obaveza od strane država članica

Ako Komisija smatra da država članica nije ispunila obavezu iz Ugovora, daje o tome obrazloženo mišljenje nakon što je odnosno državi pružila priliku da se izjasni. Ako ta država ne postupi u skladu i po mišljenju u roku koji je odredila Komisija, Komisija može izneti predmet pred Sud. Isto tako, ukoliko neka država članica nije izvršila svoju obavezu, druga država može izneti predmet pred Sud pravde. Pre podnošenja tužbe obavezna je da taj predmet iznese pred Komisiju. Za slučaj da se Komisija ne izjasni o podnetoj povredi, to državu koja je podnela zahtev ne sprječava da se obrati Sudu.

Ne postoji jasan stav o načinu kažnjavanja država članica za slučaj da odbiju izvršenje obaveze. Ako odnosna država članica nije donela mere za izvršenje odluke Suda u utvrđenom roku, Komisija može o tome obavestiti Sud pravde. Istovremeno, ona predlaže visinu novčane kazne ili paušalnog iznosa koji shodno okolnostima treba da plati dotična država. Pitanje propuštanja izvršenja obaveza od strane država članica odnosi se na sve vrste obaveza koje proizilaze iz osnivačkih ugovora. Pozivanje na reciprocitet nije

prihvaćeno, uz obrazloženje da na osnovu prava EU mora biti sankcionisana svaka njegova povreda koja se u tom smislu pojavljuje.

Izvršavanje obaveza je najvažnije pitanje u Uniji. Od njegovog uspešnog rešenja zavisi i efikasnost ukupne politike u Uniji.

6.5.2 Komunitarni segment – prvi stub saradnje

Nadležnost Zajednice proširena je Lisabonskim ugovorom na pitanja iz ekonomske sfere. Zadatak Zajednice je da unapređuje skladan i uravnotežen privredni razvoj, visok stepen zaposlenosti i socijalne zaštite, jednakost između muškaraca i žena, trajan i neinflatorni rast, visok nivo konkurentnosti i usklađenosti ekonomskih rezultata, visok nivo zaštite kao i poboljšanje kvaliteta životne sredine, privrednu i društvenu povezanost i solidarnost između država članica. Aktivnosti i mere koje vode do ostvarivanja tako postavljenih ciljeva su: zabrana carinskih dažbina između država članica i količinskih ograničenja na uvoz i izvoz roba; zajedničku trgovinsku politiku; unutrašnje tržište; zajedničku politiku u oblasti poljoprivrede, ribarstva i saobraćaja; usklađivanje nacionalnih zakonodavstva u meri u kojoj je to neophodno za delovanje zajedničkog tržišta; podsticanje koordinacija politika zapošljavanja država članica; politiku u socijalnoj oblasti koja obuhvata i evropski socijalni fond; zaštitu životne sredine, zaštitu potrošača, ostvarivanje visokog nivoa zdravstvene zaštite, mere u oblastima energetike, civilne zaštite i turizma.

Princip supsidijarnosti igra značajnu ulogu u ostvarivanju komunitarne nadležnosti u svim slučajevima kada se to vrši zajedno sa državama članicama. Zajednica može delovati samo ukoliko se postavljeni ciljevi i planirane mere ne mogu uspešnije ostvariti delovanjem samih država članica.

Socijalna politika

U ovoj oblasti Lisabonski ugovor je usled protivljenja Vlade Velike Britanije ostao nedorečen. Sačinjen je Protokol o socijalnoj politici koji je potpisalo ostalih 11 država članica.

Ekonomsko-monetarna unija

Uspostavljanje ekonomsko-monetarne unije sprovodilo bi se posredstvom trostepenog pristupa. Prva faza počinje 1. januara 1990.godine i u njoj bi se kompletiralo unutrašnje tržište i uklonile kontrole kretanja kapitala. Druga faza započela je 1. januara 1994. godine. U njoj je trebalo obezbediti konvergenciju ekonomija država članica. One zemlje koje su ispunile kriterijume mogle su pristupiti sistemu jedinstvene valute. Treća faza predstavlja uspostavljanje monetarne unije, 1. januara 1999.godine. Euro moneta pojavila se u stvarnosti tek 2002.godine.

Institucije i dinamika procesa odlučivanja

Posle Mاستrihtskog ugovora formiran je Komitet regija, sa konsultativnom ulogom. Formiran je i Ombudsman u čiju nadležnost je spadala kontrola rada komunitarnih institucija u odnosu na građane Unije. Povećan je broj slučajeva u kojima se odlučuje kvalifikovanom većinom glasova u Savetu. Uloga Evropskog parlamenta u legislativnoj sferi je osnažena.

Spoljna politika i bezbednost – drugi stub

Jedinstveni evropski akt je regulisao saradnju država članica u spoljnoj politici. Lisabonski ugovor ide korak dalje i ta nastojanja postavlja na čvršćim osnovama, što je bilo vidljivo kroz priključenje segmenta bezbednosti. Zajednička politika u ovoj oblasti obuhvata: očuvanje zajedničkih vrednosti, osnovnih interesa, nezavisnosti i integriteta Unije; jačanje bezbednosti Unije i država članica, očuvanje mira i međunarodne bezbednosti. Ciljevi zajedničke politike u ovoj oblasti izražavaju osnovne vrednosti na kojima počiva i sama Unija. Da bi se oni operativno mogli ostvarivati, nužno je obezbediti: sistematsku saradnju država članica povodom bilo kojeg pitanja od opšteg značaja. Ta politika i njeni glavni tokovi, morali bi se zasnivati na opštim smernicama Evropskog Saveta. U tom slučaju postoji mogućnost preduzimanja zajedničke akcije. Savet o tome može odlučivati kvalifikovanim većinom.

Pravosude i unutrašnji poslovi – treći stub

Lisabonski ugovor ustanovljava sledeće oblasti saradnje država članica: azil, režim i kontrola prelaska spoljnih granica, imigracija i boravak državljana trećih država, borba protiv narkomanije, međunarodni kriminal, pravosudna saradnja u civilnim i krivičnim predmetima, carinska saradnja, saradnja policije u borbi protiv terorizma, trgovine drogom i kriminaliteta (Europol).

Savet može delovati posredstvom:

1. usvajanja zajedničkog stava i podrške pojedinačnim oblicima saradnje, odluke usvaja jednoglasno,
2. zajedničkih akcija o kojima odlučuje jednoglasno,
3. upućivanjem nacrtu konvencije državam članicama, ove odluke donosi dvotrećinskom većinom.

Države članice su obavezne da uspostave koordinacione mehanizme koji će povezivati odgovarajuće nacionalne organe. U tom cilju treba da služi Koordinacioni komitet – tzv. K.4 Komitet.

Bliska saradnja

Pod tim vidom saradnje podrazumeva se mogućnost da se određena grupa država članica odluči za produbljenu, širu, intenzivniju saradnju u skladu sa promovisanim principom fleksibilnosti. Ovaj institut mora biti u skladu sa ciljevima Unije. Odluku o njenom odobravanju donosi Savet kvalifikovanim većinom.

6.5.3 Supsidijarnost

Usvojen je poseban Protokol o primeni principa supsidijarnosti i proporcionalnosti ali ni ovaj protokol nije jasno utvrdio granice dokle se proteže ekskluzivna nadležnost Unije.

Prema stavu Komisije, Unija ima ekskluzivnu nadležnost u oblastima koje se tiču regulisanja unutrašnjeg tržišta i četiri sloboda, zatim u zajedničkoj komercijalnoj politici i zajedničkoj poljoprivrednoj politici.

Mere zajednice ne mogu prelaziti okvire onoga što je neophodno kako bi se postigli ciljevi ugovora. Tom formulacijom se uvodi princip proporcionalnosti.

Osnovna prava

Odredba kojom se Unija obavezuje na poštovanje ljudskih prava ostala je neizmenjena. Nove odredbe su proširile nadležnost Evropskog suda u ovoj oblasti.

Sankcije za povrede osnovnih ustavnih principa

Povreda osnovnih ustavnih principa (slobode, demokratije, vladavine prava, poštovanja i zaštite ljudskih prava i sloboda) može rezultirati merom suspenzije određenih prava država članica

Savet, prilikom izricanja kaznenih mera, čine šefovi država ili vlada. Izrečene sankcije se mogu povući. O tome Savet može odlučiti kvalifikovanom većinom.

Javnost rada

U Lisabonskom ugovoru konkretizuju se prava pojedinaca i pravnih lica u pogledu pristupa dokumentima Evropskog parlamenta, Komisije i Saveta.

6.5.4 Komunitarni segment

Evropski sud može tumačiti komunitarno pravo. Osim ovoga su, kao osnovni ciljevi Zajednice, označeni jednakost između muškaraca i žena i visoki nivo zaštite i unapređenja životne sredine i održiv ekonomski razvoj.

Prostor slobode, bezbednosti i pravde

Veoma važna promena vezana je za prenošenje dela unijskog segmenta, tačnije iz trećeg stupa, u režim komunitarnog delovanja i odlučivanja. To se odnosi na režim viza, azila, imigracija i slobode kretanja lica na prostoru Zajednice. Odredbe se odnose i na državljane trećih zemalja. Predviđaju se i mere u oblasti pravosudne saradnje u građanskim stvarima, policijske i pravosudne saradnje posebno u krivičnim stvarima.

Zapošljavanje i zabrana diskriminacije

Nove odredbe u oblasti zapošljavanja uglavnom se odnose na zabranu diskriminacije. U prvom delu, reguliše se delovanje Zajednice u oblasti zapošljavanja. U drugom delu Zajednica se ovlašćuje da preduzima odgovarajuće mere na suzbijanju diskriminacije. Za slučaj ponovljenog i ozboljnog kršenja ljudskih prava i osnovnih sloboda, moguća je suspenzija države članice.

6.5.5 Izmene u Lisabonskom ugovoru

Trebao bi stupiti na snagu od **1. oktobra 2009.** godine ukoliko ga ratificiraju sve države članice EU, u protivnom će stupiti na snagu **prvog dana meseca koji sledi iza posljednje ratifikacije**

Službeni naziv : “**Lisabonski ugovor kojim se mijenja i dopunjuje Ugovor o Europskoj uniji i Ugovor o osnivanju Europske zajednice**” Naziva se još i Reformski ugovor .Pročišćeni tekst Lisabonskog ugovora = Ugovor o Europskoj uniji + Ugovor o funkcioniranju Europske unije + protokoli

Podeljen je unekoliko delova:

1. Preambula
2. Promene Ugovora o Europskoj uniji
3. Promene Ugovora o osnivanju Evropske Zajednice
4. Završne odredbe
5. Protokoli

Lisabonskim ugovorom menjaju se i nadopunjuju :

- Ugovor o Europskoj uniji

izmene se odnose na institucije, pojačanu suradnju, spoljnu i sigurnosnu politiku i politiku obrane

- Ugovor o osnivanju Europske Zajednice

- detaljiziraju se nadležnosti i područja intervencije na delu Evropske unije
- novi naziv- “Ugovor o funkcionisanju Evropske unije”

Europska unija dobiva **pravnu osobnost**, a time i mogućnost:

- sklapanja međunarodnih ugovora
- članstva u međunarodnim organizacijama

Države članice ostaju slobodne zaključivati međunarodne ugovore pod uvjetom da su kompatibilni sa ugovorima potpisanim od strane EU ili su u nadležnosti EU

Lisabonski ugovor je pojednostavnio strukturu stupova .Zajednička vanjska i sigurnosna politika zadržala je svoj izdvojen i poseban status .Na području vanjske i sigurnosne politike isključeno je usvajanje zakonodavnih akata, te Europski sud pravde na ovom području u pravilu nema jurisdikciju.

Lisabonski ugovor u odjeljku “Ugovor o Evropskoj uniji”, članku 9. propisuje velike izmjene glede EU institucija

Evropska komisija I

Izmene se odnose na reduciranje veličine Europske komisije i sprečavanja njezine nacionalizacije, a u cilju ostvarenja općih interesa EU.od 2009.-2014. biti će sastavljena od po jednog poverenika od svake države članice EU od 2014. biti će sastavljena od 2/3 predstavnika država članica EU koji će se birati po sistemu ravnopravne rotacije povjerenika svih država članica EU.

Evropsko veće

Evropsko veće ustrojava se kao posebna institucija, različita od Veća ministara. Predsedava mu Predsjednik čiji je mandat 30 meseci s mogućnošću jednog reizbora ovlasti:

- predstavljanje EU u “međunarodnoj areni”
- predsjedanje i koordiniranje radom Europskog vijeća

Odlučuje temeljem jednoglasnosti, osim u slučaju da Ugovor ne propisuje drugačije.Predsednika bira kvalificiranom većinom.

Veće ministara

Izmijenjen je način glasovanja u Vijeću ministara- pravilo tzv. “dvostruke većine” kvalificirana većina - 55% država članica, odnosno najmanje 15 država + 65% stanovništva Europske unije.Glasanje kvalificiranom većinom primjenjivati će se i na nova područja poput energetske politike, humanitarne pomoći, hitnog financiranja mjera zajedničke vanjske

i sigurnosne politike. Glasovanje kvalificiranom većinom primjenjivati će se od 1. studenog 2014.

Evropski parlament

Ovlastenja su proširena u području:

-zakonodavstva

-zakonodavni postupak suodlučivanja sa Većem ministara proširuje se na oko 50 novih područja. dobiva zakonodavne ovlasti usporedive onima koje ima Veće ministara

- budžeta

-Evropski parlament ima jednako pravo na odluku u pogledu prihvatanja celog godišnjeg budžeta EU kao i Veće ministara.

- političke kontrole

-Parlament bira predsjednika Evropske komisije, a na predlog Evropskog veća Evropski parlament je sastavljen od "građana Unije". Od 2009. raspodela mesta u Evropskom parlamentu definirana su na sledeći način:

-broj predstavnika je $750 + 1$ (predsjednik Parlamenta)

- svaka država članica može imati minimalno 6, a maksimalno 96 predstavnika

Visoki predstavnik Unije za spoljne poslove i sigurnosnu politiku

- predstavlja spoj dveju dosadašnjih funkcija i to funkcije visokog predstavnika za vanjsku zajedničku i sigurnosnu politiku i poverenika za spoljne odnose

- ovlastenja:
- vodi zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku Unije
- provodi vanjsku politiku koju države dogovore u okviru Vijeća
- predsjedava Vijećem vanjskih poslova
- jedan je od potpredsjednika Komisije zadužen za vanjske poslove

Uloga nacionalnih parlamenta

- o Pojačana je uključenost parlamenta država članica EU čime se učvršćuje načelo supsidijarnosti
- o Nacionalni parlamenti izravno dobivaju prijedloge europskih propisa pri čemu mogu odlučivati je li prijedlog u skladu sa načelom supsidijarnosti
- ako 1/3 parlamenta smatra da nije uvaženo načelo supsidijarnosti prijedlog propisa se vraća Komisiji ("žuti karton")
- ako se većina parlamenta protivi prijedlogu Komisije, s čime se slažu nacionalne vlade ili članovi Evropskog parlamenta prijedlog se odbija ("narančasti karton")

Povelja temeljnih prava

- o Prihvaćena je od strane Evropskog vijeća 2000. godine
 - o Nije sastavni dio ugovora, već se UEU na nju poziva u Čl. 6
 - o Povelja ima istu pravnu snagu kao i Ugovor o Europskoj uniji i Ugovor o funkcioniranju Evropske unije
 - o Unija će nastojati pristupiti Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda
 - o Kroz 54 članaka Povelja navodi politička, socijalna i ekonomska prava
- Čl. 2 UEU propisuje i temeljne vrednote i ciljeve Unije koji su: poštivanje ljudskog dostojanstva, slobode, demokracije, jednakosti, vladavine prava, temeljnih ljudskih prava, uključujući prava pripadnika manjina, pluralizma, nediskriminacije, tolerancije, pravednosti, solidarnosti i jednakosti muškaraca i žena.

Deoba nadležnosti

- o Isključive nadležnosti EU

- Konkurentne nadležnosti EU i DČ
- Komplementarne nadležnosti

Isključive nadležnosti EU

- carinska unija;
- prihvaćanje pravila o tržišnoj utakmici nužnih za funkcioniranje unutarnjeg tržišta;
- monetarna politika za države čija je moneta Euro;
- očuvanje morskih bioloških resursa u okviru zajedničke politike ribarstva;
- Zajednička trgovinska politika.

Konkurentne nadležnosti

- unutarnje tržište;
- socijalna politika u područjima propisanim Ugovorom;
- ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija;
- poljoprivreda i ribarstvo, isključujući očuvanje morskih bioloških resursa;
- okolina;
- zaštita potrošača;
- transport;
- trans-evropske mreže;
- energija;
- područje slobode, sigurnosti i pravde;
- zajednički razlozi zaštite u području javnog zdravlja, u okvirima na koje se odnosi Ugovor.

Komplementarne nadležnosti

- istraživanje,
- tehnološki razvoj
- istraživanje svemira
- saradnja u razvoju
- humanitarna pomoć

Granice nadležnosti – čl. 5

- Granice nadležnosti Unije uređene su načelom dodele. Korišćenje nadležnostima Unije uređeno je načelima supsidijarnosti i proporcionalnosti.
- Temeljem načela dodele, Unija sme delovati samo u granicama nadležnosti koje su joj Ugovorima dodele države članice, kako bi ostvarila ciljeve koji su u njima propisani. Nadležnosti koje nisu prenesene na Uniju Ugovorima, ostaju državama članicama.
- Temeljem načela supsidijarnosti, u područjima koja ne spadaju u njenu isključivu nadležnost, Unija sme delovati samo onda i ukoliko ciljevi predloženog djelovanja ne mogu biti zadovoljavajuće ostvareni od strane država članica, bilo na središnjoj, bilo na regionalnoj ili lokalnoj razini, ali mogu, zbog razmjera ili učinaka predloženog djelovanja, biti bolje ostvareni na razini Unije.
- Institucije Unije primjenjuju načelo supsidijarnosti na način kako je ono uređeno Protokolom o primeni načela supsidijarnosti i proporcionalnosti. Nacionalni parlamenti osiguravaju poštovanje tog načela u skladu s postupkom propisanim tim Protokolom.
- Temeljem načela proporcionalnosti, sadržaj i oblik djelovanja Unije ne sme prelaziti ono što je nužno kako bi se ostvarili ciljevi Ugovora.

- Institucije Unije primenjuju načelo proporcionalnosti kako je ono propisano Protokolom o primeni načela supsidijarnosti i proporcionalnosti.

Protokol o primeni načela supsidijarnosti i proporcionalnosti

Bilo koji nacionalni parlament može u roku od osam nedelja nakon što je primio zakonski predlog, prihvatiti obrazloženo mišljenje kojime navodi zbog čega smatra da je predlog suprotan načelu supsidijarnosti

- Svaki nacionalni parlament ima dva glasa.
- Ukoliko jedna trećina tako alociranih glasova ospori zakonodavni predlog neke od institucija Unije, ta institucija mora izmeniti predlog, te odlučiti hoće li ga tako izmenjenog vratiti u zakonodavni postupak ili ga povući.
- Predlog regulatorne mere može biti osporen običnom većinom glasova nacionalnih parlamenata.
- Komisija može odlučiti da zadrži zakonski predlog uprkos protivljenju nacionalnih parlamenata, ali se tada pokreće poseban postupak gde Komisija mora izraditi obrazloženo mišljenje kojime mora pojasniti kako se poštuje načelo supsidijarnosti. Mišljenje komisije i mišljenja nacionalnih parlamenata tada se upućuju Parlamentu i Veću koji odlučuju hoće li se zakonodavni postupak nastaviti ili ne.
- Veće odlučuje temeljem većine od 55% svojih članova, a Parlament običnom većinom.

Sudovi – 3 grupe promena

- Nominalne razlike
- Sud I. Stepena postaje Opsti sud
- Način izbora sudaca i nezavisnih odvjetnika,
- Izmene ovlasćenja Evropskog suda
- Mogućnost uspostave specijaliziranih sudova.

6.6 CILJEVI EVROPSKE UNIJE

U osnovi definisanih ciljeva Evropske unije leži početna orijentacija koja podrazumeva težnju za okončanjem ratova među evropskim državama. Najvažniji ciljevi definisani u Osnivačkim ugovorima su: utvrditi i zadržati mir, stvoriti privrednu uniju kroz evropsko unutrašnje tržište, za dobrobit svih građana koji žive u Evropskoj uniji, stvoriti političko jedinstvo i jačati i promovisati socijalnu jednakost unutar Unije.

„Ugovor o Evropskoj uniji” je međunarodni ugovor koji sadrži preambulu u kojoj se navode ciljevi Evropske unije usklađeni sa istorijsko-političkim značenjem (motivima nastanka).

„Unija ima sledeće ciljeve: da podstiče uravnotežen i trajan privredni i društveni razvoj i visok nivo zaposlenosti, posebno stvaranjem prostora bez unutrašnjih granica, jačanjem privredne i društvene kohezije i uspostavljanjem ekonomske i monetarne unije koja će u dogledno vreme sadržati i jedinstvenu monetu, u skladu sa odredbama ovog Ugovora;

da potvrđuje svoj identitet na međunarodnoj sceni, posebno vođenjem zajedničke spoljne i bezbednosne politike, što obuhvata i postepeno stvaranje zajedničke odbrambene politike, koja može dovesti do zajedničke odbrane (...);

da jača zaštitu prava i interesa državljana svojih država članica uspostavljanjem prava građanstva Unije;

da održi i ojača Uniju kao prostor slobode, bezbednosti i pravde, na kome je slobodno kretanje lica obezbeđeno uz paralelno usvajanje odgovarajućih mera iz oblasti kontrole spoljnih granica, azila, imigracije i sprečavanja borbe protiv kriminala; da u celosti očuva tekovine Zajednice (*acquis communautaire*) i da ih dalje razvija, što obuhvata i razmatranje pitanja u kojoj meri bi trebalo revidirati politike i oblike saradnje uspostavljene ovim Ugovorom, sa ciljem osiguranja efikasnosti mehanizama i institucija Zajednice.” (Čl. 2 Ugovora o Evropskoj uniji)¹²

6.7 NAČELA NA KOJIMA SE ZASNIVA EVROPSKA UNIJA

„Unija se zasniva na načelima slobode, demokratije, poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda i na vladavini prava, načelima koja su zajednička svim državama članicama.” (Čl. 6, tačka 1 Ugovora o Evropskoj uniji)¹³

7 INSTITUCIONALNA STRUKTURA EVROPSKE UNIJE

Evropska unija je takav oblik integracije koji zahteva koordinaciju i harmonizaciju nacionalnih politika u različitim oblastima, kao što su: socijalne, političke, poljoprivredne, monetarne, poreske i druge politike. Da bi to ostvarila, neophodno je postojanje zajedničkih organa koji bi bili odgovorni za donošenje odluka na nivou cele Unije. Organi Evropske unije vrše različite funkcije: izvršne, zakonodavne, nadzorne i savetodavne. Institucionalna infrastruktura definiše načine operacionalizacije ciljeva i zadataka Evropske Unije. Institucije Evropske unije su:

Evropski Savet (eng. *Council of Europe*) – najviše telo, politički i državnički vrh Evropske unije. Sastoji se od predsednika država ili vlada zemalja-članica (koje često prate i ministri spoljnih poslova) i predsednika Komisije. Sastaje se najmanje dva puta godišnje i bavi se ključnim pitanjima kao što su: osnovni politički problemi, pravci razvoja, ugovori ili važna ekonomska i spoljnospolitička pitanja, uključujući pitanje proširenja Evropske unije.

Savet Evropske unije (eng. *Council of the European Union*) – glavno, stalno izvršno i zakonodavno telo Evropske unije. Savet donosi odluke ili zakone na osnovu predloga koje donosi Evropska komisija. Sastoji se od predstavnika iz svake od država-članica i njegovim sastancima takođe prisustvuju najmanje jedan komesar i osoblje iz njegovog sekretarijata i oni predsedavaju po šest meseci prema utvrđenom rasporedu. Međutim, članstvo se neprestano menja u zavisnosti od resora koji je predmet rasprave i odlučivanja, kao što su poljoprivreda, saobraćaj, itd.

Evropska komisija (eng. *European Commission*) – predstavlja izvršni organ Evropske unije. Komisija ima pravo inicijative unutar zakonodavnih postupaka, pravo sudelovanja u pripremi, izradi, primeni i nadzoru primene propisa i zakonskih akata, nadzor nad primenom propisa, pravo ugovaranja međunarodnih sporazuma, pravo zastupanja pred trećim zemljama

¹² Izvor: http://www.becei.org/EF%200504/Pojmovnik_EF_0504.htm (datum pristupa 20.12.2006.)

¹³ Izvor: http://www.becei.org/EF%200504/Pojmovnik_EF_0504.htm (datum pristupa 20.12.2006.)

i međunarodnim organizacijama, kao i pravo predlaganja budžeta i vršenja raspodele odobrenih sredstava od strane Saveta i Evropskog parlamenta. Članove Komisije (kojih ima 20) sporazumno biraju zemlje članice, a potvrđuje ih Evropski parlament kojem je Komisija odgovorna. Mandat članova Komisije traje 5 godina.

Evropski parlament (eng. *European parliament*) – predstavlja građane zemalja članica Evropske unije. Nadležnosti Parlamenta se ogledaju u kontroli Saveta i Komisije, učestvovanju u zakonodavnim postupcima i imenovanju Komisije. Funkcije Parlamenta su: usvajanje zakonodavstva, izbori, obrazovanje i kontrola rada izvršne vlasti i obaveštavanje i obrazovanje građana koje parlament zastupa. Poslanici se biraju na pet godina.

Evropski sud pravde (eng. *European Court of Justice*) – predstavlja krajnju instancu razrešavanja sporova i sprovođenja ugovora i regulative Unije. Sud ima ulogu da osigura tumačenje i primenu propisa Evropske unije i Osnivačkih ugovora u skladu sa zakonom; poseduje i ograničenu nadležnost tumačenja u području pravosuđa i unutrašnje politike. Takođe, Sud pravde pomaže nacionalnim zakonodavstvima u primeni regulative Unije. Sud pravde kontroliše zakonitost akata koje zajednički donose Evropski parlament i Savet, akata Saveta, Komisije ili Evropske centralne banke i akata Evropskog parlamenta koji proizvode pravna dejstva tećeg lica.¹⁴

Ekonomski i socijalni komitet – pruža stručnu pomoć Komisiji, a po potrebi i ostalim organima Unije. Ekonomski i socijalni odbor je savetodavno telo Evropske unije sastavljen od različitih ekonomskih i socijalnih interesnih grupa, koji daje mišljenja drugim institucijama, često u sklopu procesa donošenja novih propisa. Članove Komiteta bira Evropski savet na četiri godine sa lista koje ponude države-članice. Komitet je potpuno nezavisan u obavljanju dužnosti u odnosu na ostale organe Evropske unije.

Komitet regiona – konsultativno telo sastavljeno od predstavnika regionalnih i lokalnih tela izabranih na četiri godine. Članovi Komiteta ne mogu istovremeno da budu članovi Evropskog parlamenta. Komitet ima izvestan uticaj na oblikovanje regionalnih politika Evropske unije.

Revizorski sud (eng. *The Court of Auditors*) – Revizorski sud nije sud u pravom smislu reči, već neka vrsta komisije sa određenim nadležnostima. Sud procenjuje da li su sredstva sprovođenja neke politike ili poteza Evropske unije utošena na efikasan način i kontroliše valjanost izdataka Unije. Izveštaj o zakonitosti i korektnosti trošenja sredstava Sud predaje Savetu ministara i Evropskom parlamentu.

Evropska centralna banka (eng. *European Central Bank*) – utvrđuje monetarnu politiku Evropske zajednice i sprovodi je u delo. Centralna banka deluje u skladu sa načelom otvorene tržišne privrede zasnovane na slobodnoj konkurenciji, uz podršku efikasnom rasporedu resursa i uz poštovanje načela utvrđenih osnovnim pravnim aktima Evropske unije. Osnovni ciljevi Evropske centralne banke su: očuvanje stabilnosti cena, utvrđivanje i sprovođenje monetarne politike Unije, obavljanje deviznih poslova i transakcija, unapređenje nesmetanog funkcionisanja platnog prometa.

Evropska investiciona banka (eng. *European Investment Bank*) – Uloga Evropske investicione banke je da doprinese stalnom, ali uravnoteženom razvoju zajedničkog tržišta. Ona finansira investicione projekte u svim sektorima privrede, sa ciljem da doprinese

¹⁴ Izvor: Stepanov R. strana 116.

ujednačenom razvoju Unije. Ona, takođe pomaže razvoj manje razvijenim regionima, podržava programe neophodne za dalji razvoj zajedničkog tržišta i programe od zajedničkog interesa.¹⁵

7.1 ZAJEDNIČKE POLITIKE

Zajedničke politike Evropske unije su glavni instrument realizacije proširivanja i produbljivanja EU, paralelno i komplementarno sa okvirima koji su postavljeni carinskom unijom, zajedničkim tržištem i monetarnom unijom. Zajedničke politike su prosle dugu evoluciju od osnivanja Evropske ekonomske zajednice do danas. U samom početku postojala je samo jedna zajednička politika, politika u poljoprivredi. Danas se zajedništvo u politici realizuje u preko dvadeset oblasti.

7.2 ZONA SLOBODNE TROVINE

Zona slobodne trgovine predstavlja oblik međunarodne ekonomske integracije u okviru koje se smanjuju razna ograničenja, posebno, carine za robe i usluge sa pretežno domaćim sadržajem inputa – u trgovini između država-članica. Osnovni cilj uspostavljanja Zone slobodne trgovine je ukidanje carina i drugih barijera na teritoriji Unije (ukidanje svih oblika vancarinskih restrikcija u trgovini između država-članica), ali i zemljama- članicama omogućava da imaju različite carinske aranžmane prema trećim zemljama.

7.2.1 CARINSKA UNIJA

Carinska unija predstavlja oblik međunarodne ekonomske integracije u kome uporedo sa Zonom slobodne trgovine” postoji sistem jedinstvenih carinskih tarifa i jedinstvena (spoljno) trgovinska politika prema trećim državama-nečlanicama.

7.2.2 ZAJEDNIČKO TRŽIŠTE

Zajedničko tržište je oblik međunarodne ekonomske integracije u kome uporedo sa slobodom trgovine, sistemom jedinstvenih carinskih i zajedničkom (spoljno) trgovinskom politikom prema trećim državama postoji uređeno usaglašavanje (harmonizacija) opšte ekonomske politike između država-članica. Funkcionalnost zajedničkog tržišta obezbeđuju čvrsta i stroga pravila konkurencije, bez unutrašnjih ekonomskih ili pravnih barijera i usklađena pravna regulativa država članica. Na tom tržištu članice EU proglasile su "četiri velike slobode": slobodu kretanja roba (usklađivanje, odnosno ukidanje carina, taksi, kontingenata i drugih robnih ograničenja), slobodu pružanja usluga (slobodno otvaranje firmi, sloboda preduzetništva), slobodu cirkulacije kapitala (potpuna liberalizacija plasiranja

¹⁵ Izvor: Stepanov R., strana 120.

kapitala i liberalizacija tekućih plaćanja) i slobodu kretanja ljudi (slobodno zapošljavanje i vršenje sopstvene delatnosti).

7.2.3 ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA

Zajednička poljoprivredna politika (ZPP, eng. CAP- *Common Agricultural Policy*) je nastala sa motivom da se prevladaju posleratne nestašice poljoprivrednih proizvoda, stabilizuje tržište i suzbije siromaštvo. Poljoprivreda je jedan od osnova integracije Zajednice, i u nadležnosti je Zajednice, tj. prvog stuba (regulisano članom 33 Ugovora o EZ). Za sprovođenje zajedničke poljoprivredne politike odvaja se oko 45 % budžeta EU. Cilj zajedničke poljoprivredne politike je ostvarivanje razumne cene za evropske potrošače, odgovarajućih prihoda za poljoprivrednike putem uspostavljanja zajedničkih poljoprivrednih tržišnih organizacija, primena načela jedinstvenih cena, finansijska solidarnost i preferencijalni pristup prema poljoprivrednim proizvodima sa područja Zajednice. Zajednička poljoprivredna politika jedna je od važnijih zajedničkih politika EU. Tu su još: zajedničke tržišne organizacije, saobraćajna politika i transevropske mreže, politika istraživanja i tehnologije i industrijska politika.

7.2.4 EVROPSKA MONETARNA UNIJA

Ekonomska monetarna unija (EMU) je proces kojim zemlje-članice Evropske unije usklađuju svoje ekonomske i monetarne politike sa krajnjim ciljem usvajanja jedinstvene valute - evra. Opšti ciljevi EMU su slobodna trgovina, slobodna kapitalna kretanja, fiskalni devizni kurs i monetarna autonomija. EMU počiva na harmonizaciji monetarnih politika zemalja-članica, zajedničkim rezervama i zajedničkoj centralnoj banci. Za sprovođenje evropske monetarne politike zadužena je Evropska centralna banka (European Central Bank).

7.2.5 REGIONALNA POLITIKA

Glavni ciljevi regionalne politike su: obezbeđivanje širokog srektra finansijske pomoći razvoju siromašnijih regiona Unije, koordiniranje već postojećih regionalnih politika država-članica, uzimanje u obzir regionalne probleme u okviru drugih politika Unije.

7.2.6 BUDŽET I BUDŽETSKA POLITIKA

Budžet kao glavni finansijski instrument odražava stepen integrisanosti jedne organizacije. Procedure u toku koje nastaje budžet izražavaju odnose političkih snaga i institucija koje učestvuju u tom procesu. Budžet Evropske unije u tom smislu predstavlja kontroverzni instrument zajedničke ekonomske politike. Sa jedne strane, u pripremanju budžeta i sadržaja ciljeva i akcija budžetske politike Evropske unije prelamaju se sporovi oko nadležnosti između Saveta (ministara) Evropske unije, Evropske komisije i Evropskog parlamenta, a sa druge strane opterećuju ih problemi pravilne finansijske raspodele tereta između država-članica.

7.2.7 ZAJEDNIČKA SPOLJNA I BEZBEDNOSNA POLITIKA

Zajednička spoljna i bezb ednosna politika ustanovljena je „Ugovorom o Evropskoj uniji”, kao nastavak evropske političke saradnje. Ona pruža okvir za zajedničku politiku odbrane, koja bi u budućnosti mogla postati zajednička odbrana (drugi stub EU). Sve odluke zajedničke spoljne i bezbednosne politike, kojima se ciljevi Unije postižu putem instrumenata zajedničke aktivnosti i zajedničke pozicije moraju se doneti jednoglasno u Savetu Evropske unije/Savetu ministara.

7.2.8 OSTALE ZAJEDNIČKE POLITIKE

Evropska unija je specifičan oblik integracije koja svoje zajedničke politike, pored onih već pomenutih, realizuje i u sledećim oblastima: poreska harmonizacija, politika konkurencije, socijalna politika, prava radnika, energija, industrija, saobraćaj, ribarstvo, zaštita životne sredine, spoljna trgovina, biotehnologija, istraživanje, obrazovanje, pravda i unutrašnji poslovi, pomoć i razvoj.

8 PROCESI ŠIRENJA EVROPSKE UNIJE

Proširenje Evropske unije je složen proces u kojem su formulisani kriterijumi ulaska, razvijeni mehanizmi pomaganja zemljama potencijalnim kandidatima, praćenja njihovog razvoja, kao i postupci odlučivanja koji se tiču neposrednog proširenja.¹⁶

8.1 USLOVI PROŠIRENJA

Osnovni uslovi za prijem novih članica Evropske unije bili su regulisani Članom O Rimskog ugovora koji glasi: *Svaka evropska država se može prijaviti da postane član Unije. Ona treba da uputi svoju prijavu Savetu, koji treba da se jednoglasno saglasi posle konsultovanja Komisije i posle dobijanja saglasnosti Evropskog parlamenta, koji treba da se saglasi apsolutnom većinom od ukupnog broja poslanika.*¹⁷

Evropska unija je tokom devedesetih godina formulisala preciznije kriterijume za ulazak zemalja u Uniju imajući u vidu razvoj tranzicionih zemalja i izražavajući želju da primi nove članice bez ometanja i usporavanja procesa integracije.

Prvi korak u tom pravcu predstavljao je Samit u Kopenhagenu 1993. godine na kojem su države-članice Evropske unije su odlučile da prihvate tranzicione zemlje u članstvo (ako izraze želju za tim članstvom), ako ispune određene uslove. Ti uslovi, poznati kao

Kopenhagenski su:

Stabilnost ustanova koje garantuju demokratiju, vladavinu prava, ljudska prava i poštovanje i

¹⁶ Izvor: Prokopijević M., 2005., *Evropska unija: uvod*, Službeni glasnik, Beograd strana 343.

¹⁷ Izvor: Isto, strana 344.

zaštitu manjina; Funkcionalna tržišna privreda i sposobnost da izdrže pritisak konkurencije i tržišnih sila unutar Unije; Sposobnost da prihvate obaveze članstva, uključujući pridržavanje ciljeva političke, ekonomske i monetarne Unije.¹⁸

Na Samitu u Madridu u decembru 1995. formulirani su novi uslovi za ulazak u Evropsku uniju. Ti uslovi su se ticali administrativnih struktura i standarda. Buduće države-članice bi trebalo ne samo da zakonodavstvo Evropske unije prenesu i ugrade u nacionalno zakonodavstvo, već da ga efikasno primene preko odgovarajućih administrativnih i sudskih struktura. Na sastanku u Luksemburgu decembra 1997. godine novi uslov je dodat od strane Evropskog saveta koji je podrazumevao da se od država koje teže da se uključe u Evropsku uniju očekuje da svoja pravila i ustanove usaglase sa odredbama *Amsterdamskog ugovora* i pri tome se isticalo prihvatanje čitavog *Aquis communautaire*¹⁹, tj. svih akata koje je Unija ikad usvojila, akoja su još uvek na snazi.

8.2 POSTURAK PROŠIRENJA

Prvi korak u postupku ulaska neke zemlje u Uniju jeste formalno podnošenje zahteva za članstvo kojim se izražava želja za pristupanje Uniji. Potom, potrebno je mišljenje Evropske komisije o državi kandidatu; sledi i najvažniji deo, a to su pregovori o pristupanju Uniji, koji se odvijaju u obliku međuvladinih konferencija između svake od država-kandidata i Evropske unije o svi relevantnim integrativnim pitanjima. Zatim sledi saglasnost Evropskog parlamenta nakon okončavanja pregovora i jednoglasna odluka Saveta o prijemu. Piše se ugovor o pristupanju, a zatim sledi proces ratifikacije kome podležu obe ugovorne strane.

8.2.1 KRUGOVI PROŠIRENJA EVROPSKE UNIJE

Proces proširenja EU započeo je 1973. godine, kada je Evropska ekonomska zajednica sa šest proširena na devet zemalja (pristupile su Velika Britanija, Danska i Irska). Međutim, ulazak ove tri zemlje u EEZ je bio težak i za to postojali mnogi razlozi. Jedan od njih je bio taj što Velika Britanija dugo nije bila spremna da se odrekne dela svog nacionalnog suvereniteta tako što bi prihvatila nadnacionalnost u međunarodnim odnosima. Godine 1961. Velika Britanija, Danska, Irska i Norveška su podnele candidature za prijem u članstvo EEZ. Međutim, na kandidaturu Velike Britanije je stavljen veto od strane Fransuske, a ostale tri zemlje su povukle svoje molbe za prijem. Ista situacija se desila 1967. godine kada je Francuska bila protiv kandidatura ovih država. Ugovor o pristupanju ovih država Zajednici je potpisan tek 1972. godine kao posledica veoma dugih pregovora koji su se odnosili na pitanja poljoprivrede, finansiranja budžeta Zajednice i odnosa sa Komonveltom. Danska, Irska i Velika Britanija su pristupile Zajednici 1. januara 1973. godine, dok je u Norveškoj referendumom odbijeno pristupanje tesnim ishodom glasanja (53,5% je glasalo protiv, a 46,5 % za).

¹⁸ Izvor: Isto, strana 345.

¹⁹ *Aquis communautaire* – predstavlja zajedničku baštinu (nasleđe, tekovinu) Evropske zajednice, a u sebi sadrži sve važeće ugovore i pravne akte Zajednice koji su izvedeni iz njih, kao i presude Sude pravde.

Prihvatanje *aquis communautaire*-a predstavlja jedan od glavih uslova za prijem novih članica i danas.

Drugo proširenje Zajednice je bilo 1. januara 1981. godine kada Grčka postaje njen punopravan član. Ona je nekoliko godina pre vojnog udara 1967. godine, pregovarala o statusu pridruženog člana Zajednice i odmah nakon uspostavljanja demokratske vlasti zatražila je prijem za ulazak. Grčka je podnela kandidaturu 1975. godine, pa je do prijema čekala više od pet godina.

Treće proširenje je bilo 1. januara 1986. godine kada su Portugal i Španija pristupile Zajednici. Ove države su na prijem čekale osam i po godina od datuma podnošenja kandidatura za članstvo. Pošto su im zastareli industrijski i agrikulturalni sektori i težeći da utvrde ponovo uspostavljenu demokratiju nakon perioda diktature, Španija i Portugal su smatrale da im je ulazak u Zajednicu jedino rešenje ovih problema. Njihovim ulaskom, Zajednica je postala *Evropa dvanaestorice*.

Četvrto proširenje, sada već Evropske unije, bilo je 1. januara 1995. godine, kada su joj se formalno priključile tri zemlja: Austrija, Švedska i Finska, članice Evropske asocijacije za slobodnu trgovinu (EFTA). Evropski parlament je u Strazburu doneo odluku o prijemu ovih zemalja u Evropsku uniju, kao i Norveške. Međutim, od 1. januara Unija obuhvata 15 zemalja, pošto je u Norveškoj na referendumu opet odbijeno pritupanje te zemlje Uniji. Prijem Austrije je naišao na velike otpore, ne zbog ekonomskih i finansijskih, već zbog političkih razloga. Austrija je bila industrijsko i poljoprivredno razvijena zemlja, ali prepreka je bila njena neutralnost na koju se obavezala Državnim ugovorom 1955. godine potpisanim u Beču. Četiri ključne razlike i povod za neslaganje Austrije i Evropske unije su bili problemi koji su se odnosili na dvojno prebivalište, tranzit, poljoprivredu i zaštitu životne sredine.²⁰

Peto proširenje Evropske unije, dosad najveće i istorijsko proširenje, ostvareno je

1. januara 2004. godine, kada je formalno izvršen ulazak deset novih država u Uniju: Mađarska, Slovenija, Slovačka, Češka, Poljska, Estonija, Litvanija, Letonija, Kipar (grčki deo) i Malta. "*Evropa petnaestorice*" postaje "*Evropa dvadesetpetorice*" čime Evropska unija značajno proširuje svoje granice prema Istoku i Jugu Evrope. Ulaskom deset novih članica, od kojih osam bivših komunističkih zemalja istočne i centralne Evrope (Poljska, Češka, Slovačka, Mađarska, Slovenija, Litvanija, Letonija, Estonija) i dve ostrvske države (Malta i Kipar), dovršeno je do sad najveće i najprotivrečnije proširenje EU-a, koje se s pravom ocenjuje kao "istorijsko".

Tabela 1. Neki osnovni podaci o EU25 (2003)

Zemlja	Površina u km ²	Stanovništvo u miliona	BDP, mlrd €	BDP pc, PPP EU15 = 100%
Austrija	84.000	8,079	224,3	111
Belgija	31.000	10,374	267,5	106
Češka Republika	79.000	10,202	75,7	63
Danska	43.000	5,390	187,8	112

²⁰ Izvor: Kragulj D., Milićević D., 2005., *Ekonomija – Uvod u ekonomsku analizu, mikroekonomija i makroekonomija*, Makarije, Beograd, strana 410.

Estonija	45.000	1,354	7,4	43
Finska	338.000	5,213	143,4	101
Francuska	552.000	61,540	1557,3	104
Grčka	132.000	11,018	152,6	73
Holandija	37.000	16,245	453,8	109
Irska	70.000	3,970	131,9	121
Italija	301.000	58,095	1300,9	98
Kipar	9.000	0,719	11,3	77
Letonija	65.000	2,325	9,2	37
Litvanija	65.000	3,454	16,1	44
Luksemburg	3.000	0,450	23,5	190
Mađarska	93.000	10,130	73,2	55
Malta	300	0,398	4,3	69
Nemačka	357.000	82,520	2129,2	99
Poljska	313.000	38,204	185,2	42
Portugal	92.000	10,438	10,8	69
Slovačka	49.000	5,382	28,8	48
Slovenija	20.000	1,996	24,5	71
Španija	505.000	40,809	743,0	87
Švedska	450.000	8,958	267,4	104
V.Britanija	245.000	59,398	1588,7	109
EU15	3.180.000	382,497	9295,9	100
EU25	3.964.000	456,661	9738,0	92

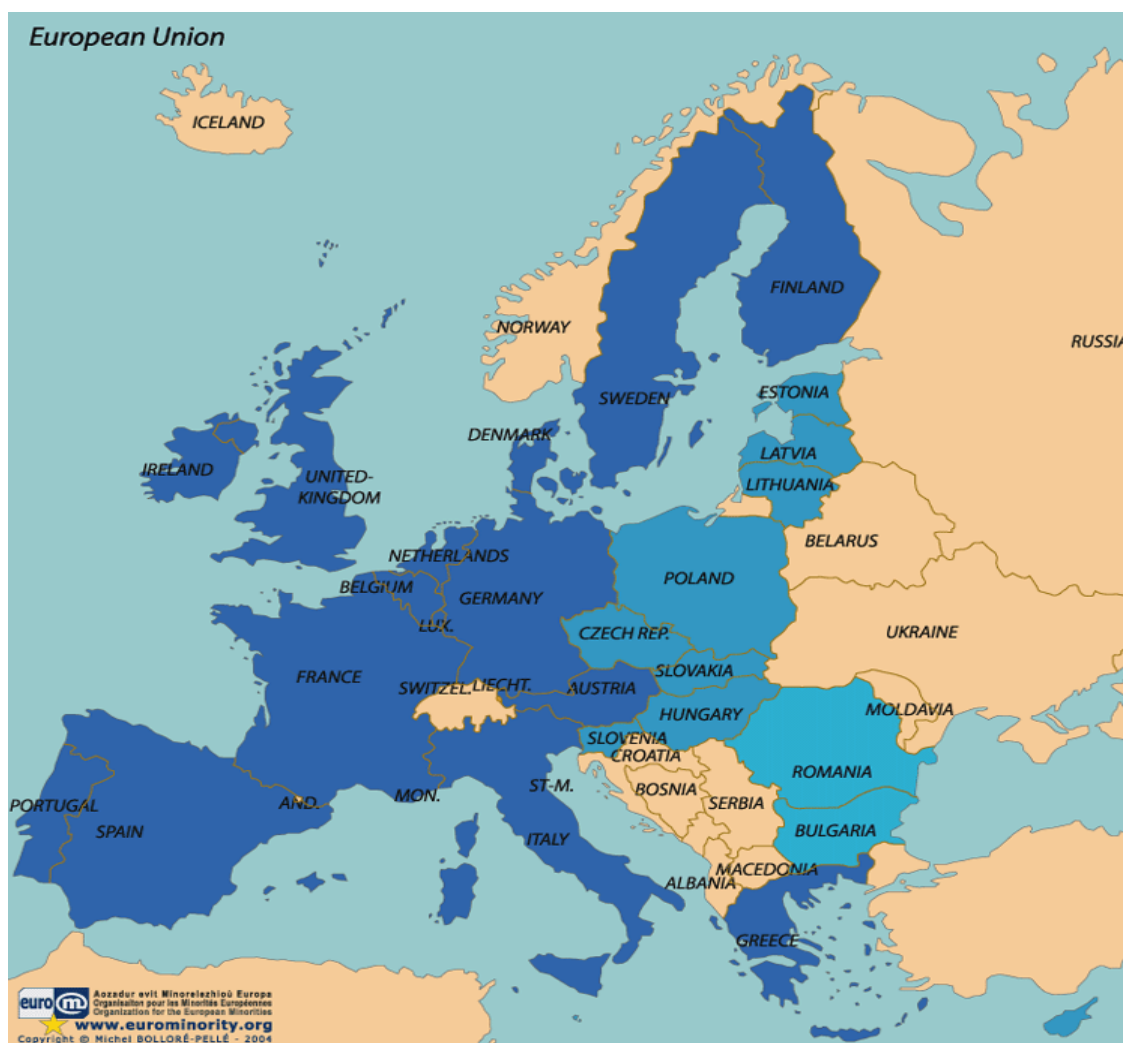
Izvor Prokopijević M., 2005., *Evropska unija: uvod*, Službeni glasnik, Beograd, strana 12.

Da bi pristupile Uniji, ovih deset zemalja su, naravno, morale da ispune sve one uslove (tzv. *Kopenhagenske*) koji sad čekaju kandidate i pretendente na članstvo: Rumuniju, Bugarsku, Tursku i države Zapadnog Balkana – Hrvatsku, Makedoniju, Albaniju, BiH, Srbiju i Crnu Goru. Prema usvojenom planu i strategiji daljeg proširenja Evropske Unije, sledeće godine (1. januara) Uniji se pridružuju Rumunija i Bugarska, dok za ostale nema utvrđenih rokova, već briselski zvaničnici poručuju da će datum ulaska preostalih navedenih zemalja zavisiti od njih samih, odnosno od brzine i uspešnosti kojom obave predviđene političke, ekonomske i administrativne kriterijume. Kad je reč o šest zapadnobalkanskih zemalja, ti kriterijumi (politički, ekonomski i administrativni) su preciznije razrađeni u vidu kratkoročnih i srednjoročnih prioriteta koje njihove vlade treba da ispune uz podršku Evropske unije, u

akcionim planovima proisteklim iz tzv. procesa stabilizacije i pridruživanja Uniji i najnovijeg instrumenta saradnje i potencijalnih članica iz ovog regiona – “evropskog partnerstva”.

ZAKLJUČAK O TEMI

Evropska unija je „život” započela na uskom domenu saradnje među zemljama sličnih vrednosti, da bi ojačala poverenje, razmenu i njihovu odbrambenu moć Sovjetskom bloku. Dosadašnja institucionalna integracija je dovela do znatnog širenja zajedničkog politika i povezivanja svih zemalja-članica vrlo snažnim vezama. Dok su raniji oblici podrazumevali izolovanu saradnju u određenim oblastima, naredni koraci su sve više stvarali zajedničku ekonomsku zonu koja danas počiva na carinskoj uniji, zajedničkom tržištu, a delimično i na jedinstvenoj valuti. Proces integracije, uvođenje evra i progresivan razvoj zajedničke spoljne i bezbednosne politike daju Evropskoj uniji politički i diplomatski status koji odgovara njenoj nesumnjivoj ekonomskoj snazi.

Slika 2. Evropska unija ,

Izvor: <http://www.eurominority.org> (datum pristupa 22.12.2006)

9 PRILOZI

SIMBOLI EVROPSKE UNIJE

Evropska himna – Oda radosti, adaptirana Deveta simfonija Ludviga van Betovena.

Usvojena je od Saveta Evrope 1972. godine i koristi se u Evropskoj uniji od 1986.

Zastava Evropske unije – usvojena 1986. godine od strane Saveta Evrope. Simbolički opis: na plavoj pozadini koja simbolizuje nebo sa 12 zvezdica poređanih kružno predstavljaju jedinstvo naroda Evrope. Broj zvezdica je statičan, 12 je simbol perfekcije i savršenstva. *Dan Evrope* – 9. maj 1950. Slika 3. Zastava Evropske unije

Izvor: <http://www.eu-history.leidenuniv.nl/>

VAŽNI DATUMI EVROPSKOG PROCESA INTEGRACIJA

1946.

Septembar

19.

Vinston Čerčil je uputio poziv za stvaranje *Sjedinjenjih Evropskih Država*

1948.

Januar

1.

Formiranje carinske unije između Belgije, Holandije i Luksemburga.

Mart

17.

Potpisan je ugovor o osnivanju Zapadnoevropske unije (Briselski pakt) između Francuske, Velike Britanije i Beneluksa.

April**16.**

Formirana je *Organizacija za evropsku ekonomsku saradnju* (OEEC-eng Organization for European Economic Cooperation) sa ciljem da koordinira *Maršalovim planom*

1949.**April****4.**

Potpisivanje Atlantskog ugovora u Vašingtonu o osnivanju NATO Alijanse (North Atlantic Treaty Organization).

Maj**5.**

U Londonu je potpisan *Statut o formiranju Saveta Evrope*.

1950.**Maj****9.**

Francuski ministar spoljnih poslova Robert Šuman predlaže integraciju industrija uglja i čelika zemalja Zapadne Evrope (tzv. *Šumanov plan*).

1951.**April****18.**

Šest evropskih država (Zapadna Nemačka, Francuska, Italija, Belgija, Holandija i Luksemburg) potpisuju Pariski sporazum kojim je osnovana Evropska zajednica uglja i čelik (ECSC).

1952.**Maj****27.**

Šest evropskih država potpisuju sporazum o uspostavljanju Evropske zajednice za odbranu (EDC).

Avgust**10.**

Pariski sporazum kojim je osnovana ECSC stupa na snagu sa sedištem u Luksemburgu.

1954.**August****30.**

Francuski parlament odbija da ratifikuje sporazum EDC, i on je odmah povučen.

1955.**Jun****1-2.**

Ministri spoljnih poslova Šestorice započinju razgovori u Mesini oko stvaranja zajedničkog evropskog tržišta

1957.

Mart

25.

Šest zemalja u Rimu potpisuje tzv. *Rimske ugovore* o osnivanju Evropske ekonomske zajednice (EEZ) i Evropske zajednice za atomsku energiju (Euratom).

1958.

Januar

1.

Stupanje na snagu *Rimskih ugovora* o formiranju EEZ-a i Euratom-a.

1959.

Jun

20-21.

Sedam zemalja OEEC-a (Austrija, Danska, Norveška, Švedska, Portugal, Švajcarska i Velika Britanija) odlučuju da osnuju Evropsku zonu slobodne trgovine (EFTA).

1960.

Januar

4.

Štokholmska konvencija osniva Evropsku zonu slobodne trgovine (EFTA), kojoj je Velika Britanija povezana za Austrijom, Danskom, Norveškom, Portugalom, Švedskom i Švajcarskom.

Decembar

13.

OEEC se gasi i postaje Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD).

1961.

Jul

9.

EEZ potpisuje ugovor o udruživanju sa Grčkom.

31.

Irska podnosi zahtev za članstvo u EEZ.

Avgust

9.

Velika Britanija podnosi zahtev za člansvo u EEZ

10.

Danska podnosi zahtev za članstvo u EEZ.

1962.

Januar

14.

Evropski savet usvaja prvu regulativu o zajedničkoj agrarnoj politici (CAP), prva zajednička politika EEZ-a.

April**30.**

Norveška podnosi zahtev za članstvo EEZ.

1963.**Januar****14.**

Francuski predsednik Šarl de Gol stavlja veto na članstvo Velike Britanije; ostale zemlje podnosioci povlače svoje prijave.

1965.**April****8.**

Potpisivanje ugovora u Briselu o spajanju izvršnih organa ECSC-a, EEZ-a i Euratoma.

1966.**Januar****28-30.**

Luksemburški kompromis. Francuska preuzima ulogu punopravnog člana Ministarskog saveta

1967.**Maj****11.**

Danska, Irska, Norveška (25.7.) i Velika Britanija po drugi put podnose zahtev za članstvo u EEZ, ali zbog daljeg protivljenja de Gola, zahtevi se ne rešavaju.

Jul**1.**

EEZ, ECSC i Euratom se odjedinjuju u jedinstvenu Evropsku zajednicu (EZ).

1968.**Jul****1.**

Ukinute su sve carine unutar EZ-a i formirana je jedinstvena izvozna tarifa (CET)

1970.**Jun****30.**

Počinju pregovori o članstvu sa Danskom, Irskom, Norveškom i Velikom Britanijom.

1971.**Mart****22.**Ministarski savet usvaja *Vernerov plan* da bi ojačala koordinaciju ekonomskih politika.

1972.**Januar****22.**

Potpisani ugovori o pristupanju Danske, Irske, Norveške i V. Britanije Evropskoj zajednici.

1973.**Januar****1.**

Danska, Irska i V. Britanija postaju punopravne članice Evropske zajednice.

1979.**Mart****13.**

Na snagu stupa Evropski monetarni sistem (EMS) u okviru koga je usvojeno da se međusobni obračuni vrše u zajedničkoj jedinici EKI (ECU)

1981.**Januar****1.**

Grčka postaje deseti član Zajednice.

1986.**Januar****1.**

Španija i Portugal postaju punopravni članovi EZ-a.

Februar**17.**

Potpisivanje *Jedinstvenog evropskog akta*

1987.**Januar****1.**

Jedinstveni evropski akt stupa na snagu.

1991.**Decembar****9-11.**

Na Samitu u Maastrichtu odobren *Ugovor o Evropskoj uniji*.

1992.**Februar****7.**

Potpisan *Ugovor o Evropskoj uniji* u Maastrichtu sa zadatkom da olakša razvitak ekonomske, monetarne i političke unije.

1993.**Januar****1.**

Ugovor o Evropskoj uniji stupa na snagu. Evropska zajednica postaje Evropska unija.

1994.**Januar****1.**

Osnovan je Evropski monetarni institut (EMI)

1995.**Januar****1.**

Austrija, Švedska i Finska pristupaju Evropskoj uniji.

Mart**25.**

Na snagu stupa *Šengenski sporazum* o otvorenim granicama, ukidaju se granične kontrole između zemalja koje su potpisale sporazum.

Decembar**15-16.**

Na sednici Evropskog saveta u Madridu prihvaćen je EVRO za buduću valutu.

1997.**Jun****16-17.**

Usvojen *Ugovor iz Amsterdama* od strane Evropskog saveta.

Oktobar**2.**

Potpisan *Amsterdamski ugovor*.

1999.**Januar****1.**

Centralnu monetarnu vlast pružima Evropska centralna banka (ECB). Rađa se jedinstvena valuta Evropske unije – EVRO.

4.

EVRO važi kao obračunska jedinica jedanaest zemalja-članica EMU.

Maj**1.**

Amsterdamski ugovor stupa na snagu.

2000.

Decembar

11.

Odobren *Ugovor iz Nice* od strane Saveta Evrope.

2001.

Februar

26.

Potpisan *Ugovor iz Nice*.

2002.

Januar

1.

EVRO postaje zakonsko sredstvo plaćanja.

2004.

Maj

1.

Najveće proširenje u istoriji Evropske unije ulaskom 10 novih zemalja (Mađarska, Slovenija, Češka, Slovačka, Poljska, Estonija, Litvanija, Letonija, Malta i Kipar).

Jun

Donet je *Nacrt ustava* Evropske unije

9.1 SKRAĆENICE KOJE SE KORISTE U EVROPSKOJ UNIJI

Acquis	<i>Acquis communautaire</i>
Beneluks	Carinska unija Belgije, Holandije i Luksemburga
CAP	<i>Common Agricultural Policy</i> (ZPP, Zajednička poljoprivredna politika)
CARDS	<i>Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation</i> (Pomoć Zajednice za rekonstrukciju, razvoj i stabilizaciju)
CFSP	<i>Common Foreign and Security Policy</i> (Zajednička spoljna i bezbednosna politika)
EC	<i>European Community</i> (Evropska zajednica)
ECB	<i>European Central Bank</i> (Evropska centralna banka)
ECJ	<i>European Court of Justice</i> (Evropski sud pravde)
ECSC	<i>European Steel and Coal Community</i> (Evropska zajednica za ugalj i čelik)
ECU	<i>European Currency Unit</i> (Evropska novčana jedinica)
EEC	<i>European Economic Community</i> (Evropska ekonomska zajednica)
EFTA	<i>European Free Trade Area</i> (Evropska zona slobodne trgovine)
EIB	<i>European Investment Bank</i> (Evropska investiciona banka)
EK	<i>European Commission</i> (Evropska komisija)
EMI	<i>European Monetary Institute</i> (Evropski monetarni institut)
EMS	<i>European Monetary System</i> (Evropski monetarni sistem)
EMU	<i>European Monetary Union</i> (Evropska monetarna unija)
EP	<i>European Parliament</i> (Evropski parlament)
EU	<i>European Union</i> (Evropska unija)
Euratom	<i>European Atomic Energy Community</i> (Evropska zajednica za atomsku energiju)
GATT	<i>General Agreement on Tariffs and Trade</i> (Opšti sporazum o carinama i trgovini)
IMF	<i>International Monetary Fund</i> – Međunarodni monetarni fond
IMF	<i>International Monetary Fund</i> (MMF, Međunarodni monetarni fond)

NAFTA	<i>North Atlantic Free Trade Area</i> (Severnoatlanska zona slobodne trgovine)
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organization</i> (Severnoatlanska ugovorna organizacija)
OECD	<i>Organisation for Economic Cooperation and Development</i> – Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj
OSCE	<i>Organization for Security and Cooperation in Europe</i> (OEBS, Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju)
SEA	<i>Single European Act</i> – Jedinstveni evropski akt
TEU	<i>Treaty on European Union</i> (Ugovor o Evropskoj uniji) WB <i>World Bank</i> (SB, Svetska banka)
WEU	<i>West-European union</i> (Zapadnoevropaka unja)

LITERATURA

- ❖ Doc. Dr Gordana Ilić-Gasmi, 2008, Pravo i institucije Evropske Unije, Univerzitet Singidunum, Beograd
- ❖ Autorski tim: Radić I., Živković J., Damnjanović K., Cvetković V., Ivanković Z., Budimir B., 2005., Vodič kroz Proces stabilizacije i pridruživanja, G17 Institut, Beograd
- ❖ http://ec.europa.eu/enlargement/key_documents/index_archive_en.htm (datum pristupa 28.11.2006.)
- ❖ Kragulj D., Milićević D., 2005., Ekonomija – Uvod u ekonomsku analizu,
- ❖ Leonard D., 2004., Vodič kroz Evropsku uniju, Narodna knjiga, Beograd
- ❖ mikroekonomija i makroekonomija, Makarije, Beograd
- ❖ Prokopijević M., 2005., Evropska unija: uvod, Službeni glasnik, Beograd
- ❖ Stepanov R., Despotović Lj., 2002., Evropska unija – nastanak, institucije, pravo, NATO, Stylos, Beograd
- ❖ http://europa.eu/abc/history/index_en.htm (datum pristupa 19.11.2006.)
- ❖ <http://europa.eu/scadplus/treaties> (datum pristupa 20.11.2006.)
- ❖ <http://vlib.iue.it/hist-eur-integration/Index.html> (datum pristupa 08.12.2006.)
- ❖ <http://www.ekonomist.co.yu/magazin/em114/glo/eu.htm> (datum pristupa 01.12.2006.)
- ❖ <http://www.ena.lu/mce.cfm> (datum pristupa 01.12.2006.)
- ❖ <http://www.institutespi.org/files/vodic.pdf> (datum pristupa 15.12.2006.)
- ❖ <http://www.seio.sr.gov.yu/code/navigate.asp?Id=123> (datum pristupa 30.11.2006.)
- ❖ <http://www.vojvodina-cess.org/html/evr4.php> (datum pristupa 15.12.2006.)